JOCHS FLORALS DE BARCELONA

EN 1864.

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

EN 1864.

ANY VI DE SA INSTAURACIÓ.

BARCELONA.

ESTABLIMENT TIPOGRÁFICH DE NARCIS RAMIREZ Y RIALP,

Pasatje de Escudillers, núm. 4.

1864.

CONSISTORI DE 1864.

MANTENEDORS.

D. Joan Cortada, *president.*

D. Miguel Victoriá Amer.
D. Antoni Camps y Fabrés.
D. Gregori Amado Larrosa.
D. Narcis Gay.
D. Celesti Barallat.
D. Dámasso Calvet, *secretari*

EX-MANTENEDORS.

D. Joaquim Rubió y Ors.
D. Josep Lluis Pons.
D. Mariano Flotats.
D. Juan Manyé y Flaquer.
D. Adolfo Blanch y Cortada.
D. Antoni de Bofarull.
D. Francisco Permanyer.
D. Joaquim Roca y Cornet.
D. Josep Antoni Llobet y Vall-llosera.
D. Vicens Joaquim Bastús.
D. Miquel Antoni Martí.
D. Manuel Angelon.
D. Lluis Gonzaga de Pons y de Fuster.
D. Antoni Bergnes de las Casas.
D. Lluis Cutxet.
D. Pau Estorch y Siqués.
D. Josep Leopoldo Feu.
D. Manuel de Lasarte.
D. Joan Illas y Vidal.
D. Mariano Aguiló.
D. Josep Coll y Vehí.
D. Josep Llausás.
D. Brauli Foz.
D. Terenci Thos.
D. Manuel Anglasell.
D. Josep Subirana.
D. Eusebi Pascual.

MESTRES EN GAY SABER.

D. VICTOR BALAGUER, proclamat en 20 de juny de 1861.
D. GERONI ROSSELLÓ, proclamat en 4 de maig de 1862.
D. JOAQUIM RUBIÓ Y ORS, proclamat en 3 de maig de 1863.

ADJUNTS HONORARIS.

M. I. S. Rector de la Universitat literaria
M. I. S. President de la Academia de Bonas Lletras.
Los Mestres en gay saber.

ADJUNTS DE NUMERO.

D. Joan Agell.
D. Evaristo Alomar.
D. Joaquim Cadafalch.
D. Josep Anselm Clavé.
D. Manuel Duran y Bas.
D. Miquel de Elias Marchal.
D. Lluis Marlés.
D. Pau Milá.
D. Josep Miravent.
D. Ignasi Ramon Miró.
D. Francisco Muns.
D. Salvador Mestres.
D. Rupert Mandado.
D. Joaquim Arimon.
D. Lluis Ricardo Fors.
D. Ramon Grassot.
D. Lluis Sagnier.
D. Francisco Puig y Esteve.
D. Rosendo Rufasta.
D. Elías Rogent.
D. Josep Simon Rubis.
D. Joan Baptista Orriols.
D. Josep María Sirvent.
D. Ramon de Siscars.
D. Bartomeu Ribó.
D. Mariano Soriano Fuertes.
D. Francisco Xavier Llorens.
D. Manuel Patxot.
D. Jaume de Puiguriguer.
D. Josep Antoni Jaumar.
D. Josep Vilaseca.
D. Francisco Romaní y Puigdengolas.
D. Felip Beltran.
D. Tomás Marull.
D. Lluis Coll.
Sr. Comte del Llobregat.
D. Ramon Sunyol.
D. Jaume Manuel Calafell.
D. Vicens Serra.
D. Silvino Thos.
D. Pau Valls.
D. Ramon Vives.
D. Josep Buigas.
D. Manuel de Bofarull.
D. Pau Ribó.
D. Llorens Clot.
D. Jaume Serra.
D. Josep Carbonell.
D. Antoni Bastinos.
D. Joan Fabra.
D. Teodoro de Mata.
D. Federico Jordá.
D. Lluis Roca.
D. Camilo Rauret.
D. Joaquim Fontanals del Castillo.
D. Magí Pers y Ramona.
D. Ignasi Girona.
D. Fernando Puig.
D. Diego Joaquim Ballester.
D. Antoni Molins.

D. Isidro Vilaseca.
D. Francisco Fassant.
D. Antoni Fargas.
D. Josep Flaquer.
D. Emilio Fochs y Ódena.
D. Francisco Forns.
D. Ignasi Fontrodona.
D. Eduardo Gibert.
D. Josep Antoni Gibert.
D. Fernando Gonzalez.
D. Josep de Letamendi.
D. Claudi Lorenzale.
D. Francisco Llivi.
D. Salvador Manero.
D. Pere Nolasco Vives.
D. Joan Martí y Bofarull.
D. Cayetano Fabrés.
D. Venanci Vallmitjana.
D. Agapito Vallmitjana.
D. Josep Pujol.
D. Camilo Calvet.
D. Jaume Urgell.
D. Rafael Baster.
D. Francesch Bartrina.
D. Enrich Vidal y Valenciano.
D. Francisco Miquel y Badia.
D. Josep Teodoro Vilar.
D. Josep Albert de Quintana.
D. Ramon Manuel Gay.

TROBADORS PREMIATS AB JOYA.

D.ª Isabel de Villamartin.
D. Dámasso Calvet.
D. Adolfo Blanch y Cortada.
D. Antoni Camps y Fabrés.
D. Guillem Forteza.
D. Salvador Estrada.
D. Silvino Thos.
D. Mariano Fonts.
D. Víctor Balaguer.
D. Joaquim Rubió y Ors.
D. Geroni Rosselló.
D. Josep Lluis Pons y Gallarza.
D. Lluis Roca.

TROBADORS PREMIATS AB ACCESSIT.

D.ª Victoria Penya.
D. Albert de Quintana.
D. Manuel de Lasarte.
D. Josep Coroleu é Inglada.
D. Antoni de Bofarull.
D. Teodoro Llorente.
D. Terenci Thos y Codina.
D. Francesch Pelayo Briz.

Número 1.

DISCURSO DEL EXMO. SR. GOBERNADOR CIVIL

D. ANTONIO GUEROLA.

Grata es para mí en este momento la representacion que ejerzo del Gobierno de S. M. Esa representacion me trae hoy á presidir este acto solemne.

Es un espectáculo hermoso el que presenta ahora el histórico salon de los Ciento al ofrecer al país el sexto concurso de los Juegos Florales. Barcelona debe estar justamente envanecida de ser la primera poblacion de España que ha renovado los premios al buen decir.

El carácter catalan se habia distinguido desde muy antiguo por su fe religiosa, por sus hazañas guerreras, por su comercio, por su industria, y por su ardimiento y constancia para las grandes empresas.

Faltaba algo mas en estos tiempos: faltaba hacer un honroso alarde de su genio literario, de aquel genio que le distinguió no menos en lo antiguo; y que al lado de las fábricas y de los ferro-carriles, representacion viva de las mejoras materiales, se mostrase el númen poético, emanacion de Dios concedida solo á los entendimientos es-

clarecidos, y que representa el grado mas adelantado de la cultura de un pueblo y de la suavidad de sus costumbres.

Estos combates literarios, esta emulacion del genio, forman en este momento lisonjero y elocuente contraste con otros combates y otras emulaciones que el mundo está presenciando y lamentando. Mientras en el Norte de América y de Europa se lucha con sangre para destrozarse fratricidamente, aquí se lucha con las armas de la poesía para alcanzar el noble premio de la gaya ciencia. ¡Beneficio inmenso de la paz que disfruta nuestra patria bajo el Gobierno de la mejor de las Reinas, y que permite dedicar á esto los esfuerzos del ingenio catalan!

Tributemos, pues, la honra merecida á esta aristocracia del talento que va á darnos distinguida prueba de sus tareas.

Plaza á la poesía catalana. Escuchemos con recogimiento sus ecos: admiremos con entusiasmo su genio y su inspiracion.

He dicho.

Número 2.

DISCURS DEL M. I. S. PRESIDENT,

DON JOAN CORTADA.

Quan me contemplo posat davant de aquest triat aplech de personas distingidas y considero la noblesa del lloch ahont nos trobam, exactament lo mateix que per espay de tants anys escoltá las robustas veus dels que sostenian las antigas llibertats catalanas, exemple y norma de altras que se nos venen per originals, me sento tot aturdit, y no sabria esplicarme á mí mateix la possibilitat de semblant esdeveniment sino fèntme cárrech de que la benvolensa de mos companys y una complacent atenció concedida á la edat han volgut pujarme tant amunt. Catalá de naixensa y de cor, com ho saben prou bè tots los qui 'm coneixen, me trobo molt á mon plaher davall lo laborat sostre de aquest históricb saló en lo qual tantas mils vegadas se ha perorat defensant los fors y la independencia de nostra patria, y ara se' hi lluyta pera mantenir lo famós bon nom de la antiga y enérgica llengua catalana. A las lluytas políticas han succehit las lletradas, als crits de guerra lo dòls cant dels trobadors, á las interjeccions de ira las suavitats de la poesía; mès en lo fondo de unas y altras sempre se hi descubreix lo amor á la patria, sempre lo entusiasme, sempre lo ardor per mantenir ben altas las glorias catalanas.

Si nostres il-lustres avis se gloriejavan de tenir soldats que feren tremolar lo imperi grech, capitans com Roger de Flor y Berenguer de Entença, almiralls com Marquet y Roger de Lluria, cónsols que representavan la gran ciutat de Barcelona en vuytanta quatre ports de totas las nacions del mòn á las horas conegut, llur bandera onejant en Atenas, en Palerm, en Nápols, en Córcega, en Cerdenya, en Fransa, en las Balears, en mil naus que llauravan tots los mars y portavan los fruyts de la agricultura y de la industria catalana á tot arreu desde las ribas del Escalda fins á las boras del Jordá y platjas del golf de Guinea, nosaltres ab rahó nos fém grossos y anam satisfets considerant que nostra patria es la joya mes rica de la corona de Espanya, la reyna de son comers y de sa industria, la primera en los adelantaments que son lo termómetro de la civilisació moderna, la mes morigerada, la que mes decididament fa dependir del traball sas comoditats y sa bona ventura, la que ara de fresch fèu anar á Africa los sèus almogávars que, com altres tants Césars, arribaren, veren y venceren conduhits per lo gran soldat, nostre compatrici, que allá en Castillejos emfosquí la gloria del vencedor de Arcola: la que cada dia afegeix noms nous á la llarga llista de sos fills eminents en ciencias y lletras, la que ha estrenat eixa bonica costumansa de gallardonar cada any los actes de virtuts heroycas arraconadas molt sovint y gens conegudas, la que ha tornat á vida la olvidada institució dels Jochs Florals, y la que avuy pot alabarse de que cada any se presentan á sa justa nous adalits que cantan las glorias de Dèu, lo entusiasme per la patria, lo amor á las hermosas, las consolacions de la virtut, la tendresa del carinyo maternal, las dolsuras de la vida del camp, la moralitat germana del traball, y los grans recorts de las edats passadas. Bè donchs estam aquí; aquest es nostre lloch. Los catalans de eix temps tambè som dignes de entrar en aquest clos venerable en que prengueren sitial aquells homes eminents dels quals ne recordam ab goig las excel-lencias. Corre encara ara per nostras venas aquella mateixa sanch catalana, encara ara parlam llur mateixa llengua, y conservam molts dels llurs costums á despit del afany ab que se ha maldat per arrebatarnos aquella y aquestos; encara som catalans: formam un sol poble ab Castella, lo mateix ceptre nos regeix; mès, som catalans y aquí estam en nostre lloch. Si alsassen lo cap aquells nostres antepassats no traurian de aquest siti á sos nèts quant ohirian que ala-

bam á Dèu, exalsam la patria y cantam la hermosura de las fembras, y cantam lo traball y cantam la naturalesa ab la mateixa llengua ab que ells ho cantaren. Si nos escoltassen en aquesta diada y sentissen las trobas de nostres poetas, esclamarian certament: Pus parla en catalá, Dèu li 'n dòn gloria.

Y ja que som aquí y aquí se hi troban reunits la hermosura, lo saber, y los mereixements de tota sort, es de rahó que se desitje demanar la causa de haverse juntat en aquesta venerable sala tantas y tan notables personas. Es la gloria: als uns los hi du lo dalé de conseguirla, als altres las ganas de saber quí son los venturosos que la han alcansada, y á tots la voluntat de aclamarla y rendirli lo homenatge que la gloria sempre arrenca dels homes. La gloria que aquí se alcansa no es la que costa sanch y apilota ruinas; tot lo mes fará rajar alguna llágrima de tendresa que per aquell qui logra arrencarla ja es ella sola un títol de admiració. Venim á declarar quíns son de nostres poetas los que aquest any han triumfat de llurs competidors; venim á saber los noms de qualsevols sian que han vensut en la puntosa lluyta de las lletras. Nosaltres los mantenedors som estats los jutges del camp per estimar sos fets de armas, sabem quíns y cóm son, mès ignoram com vosaltres lo nom dels héroes que los han executat, y com vosaltres tambè sentim lo viu desitj de conéixerlos.

Ans que tothom havem assaborit lo gust de enterarnos dels cants de nostres trobadors, y la llepolía de repassarlos, compararlos y estudiar las llurs bellesas nos ha encés encara mes aquell fervor y aquella fe ab que creyam en la preciositat de nostra llengua, y nos ha crescut la esperansa de que per tercera esdevinguda está cridada á donar honrosa importancia á la pura y propia literatura de nostra terra.

Per tercera vegada, puig tambè per tercera se han obert las poéticas competencias dels Jochs Florals, y en aquesta durarán mes que en las altras, perque si las primeras feren florir insignes poetas, en aqueixa tercera tanda se veu créixer ab maravellosa abundancia lo nombre dels contendents que punyan animosos, y sens pérdrerne dia tocan la arpa dels trobadors, y sens que los ensuperbesca la victoria ni lo venciment los desanime.

Ja floria la llengua catalana, ja era lo polit y delicat parlament de la Cort, lo idioma senzill de las crónicas, lo armoniós dels poetas,

lo grave dels filosops, lo polítich dels governs, lo sever de la historia, lo concís dels llegisladors, lo guerrejador dels capitans, quant regia lo ceptre de aqueix territori Joan I, y per la poesía catalana amanesqué son sigle de Augusto, y se fundá en Barcelona lo Consistori de la Gaya ciencia; y veus aquí que ixen á la vida los Jochs Florals. Plantá dit Joan I la Academia de la Gaya ciencia espedint á favor den Lluis de Aversó y den Jaume March un diploma pera fundarla y fer tot alló que hajan fet y fassan los mestres de la ciencia en París y en Tolosa. Ab la protecció del dit Monarca Barcelona vegé establírsehi en 1393 lo Consistori dels Jochs Florals, oferirse joyas als poetas y comensar eixa justa literaria destinada á llegarnos un gran exemple y molts grans modelos. Entremitj de aquestos poden citarse las composicions dels mateixos March y Aversó fundadors de la Academia, las den Avignó, las den Pau de Bellviure, den Grau de Cabrera, den Joan de Castellnou, den Llorens Mallol, den Oliver, Rocafort, Vidal, Rocabertí, y moltíssims altres que necessitarian una llarga llista de noms sens que nos fes fácil decidir quíns de ells son dignes de major fama. A la mateixa época pertany lo poeta Ferran, que entre sas altras fèu una composició que presentada al Consistori guanyá la joya, es dir, vencé á sos competidors.

Mes, ¿qué molt que la poesía catalana arribás á pujar tan alt tenint com tenia la protecció dels reys? Com de fet, passat Joan I protegí la institució dels Jochs Florals lo rey en Martí anomenat lo Humá, y aprés lo dit Fernando de Antequera, si bè era nat en Castella ahont aquestas justas no hi eran conegudas poch ni molt.

Algun dels nostres historiadors moderns ha dit ab molta veritat que no sabem fins á quánt durá la primera tanda de prosperitat de tals contencions que tant havian de contribuir al lluhiment y á la gloria de nostra poesía; mès, tingau per cert y segur que si decaygueren, la decadencia fou curta, puig quant lo dit infant de Castella D. Fernando vingué á Aragó pera regnarhi, vingué en sa companyía son parent Enrich, marqués de Villena, que fou decidit padrí dels poetas y president dels Jochs Florals. Ell mateix nos ha deixat una especificada relació de las cerimonias ab las quals se celebravan los Jochs, y basta llegirla pera ferse cárrech de la molta importancia que se donava á aquell acte y encara mes als poetas contendents.

La tal relació nos la ha mostrada al peu de la lletra lo mestre en gay saber y company nostre Don Víctor Balaguer quan en sa Histo-

ria de Catalunya y de la Corona de Aragó ha donat noticias dels Jochs Florals. Las justas literarias duraren encara al menos tot aquell sigle, puig consta que se celebraren en los anys 1457, 1458 y 1482. En aquesta segona época hi lluheixen en Jordi de Sant Jordi, en Lluis de Requesens, Lleonart de Sors, premiat en los Jochs de 1458, Torrella, Ventadorn, Castellví y tants altres que serian llarchs de contar.

Casi en los darrers dias de aquell sigle succehí una cosa que per forsa havia de influir en la sort de la llengua catalana considerada en lo terreno de las lletras. Entench referirme á la unió de las dos coronas de Aragó y de Castella mitjansant lo matrimoni de Isabel ab Fernando. Saragossa y Barcelona deixaren de esser la Cort de nostres reys, nostra llengua acabá de servir com oficial y diplomática, cresqueren las relacions entre los dos pobles que havent estat enemichs tantas vegadas, se transformaren en germans. Barrejats los exércits del un y del altre sostingueren en Italia las conquistas de Aragó, y mes en davant abaixaren en Pavía l' orgull francés, assaltaren los murs de Roma y de Tunis, punyaren en Alemanya, tornaren á abátrer en Sant Quintí la altivesa de Fransa, ofegaren la mitja lluna en Llepant, y tant per mar com per terra en molts altres diferents indrets del mòn donaren testimoni del valerós pit ab que se distingian uns y altres. Era impossible que tot axó no donás pes á una de las dos llenguas mes que á la altra, y naturalment havia de acabar la partida á favor dels mes y contra dels qui eran menos, ja que aquells tenian de sa part la Cort, lo Govern, los Tribunals y totas las dependencias de eixos grans centres governatius.

Decaygué llavors la literatura, decaygué la poesía catalana, mès may tant que encara de temps en temps no isqués algun geni privilegiat ab esforsos pera ressuscitar las olvidadas glorias de antany.

Passada una centuria de silenci casi absolut, de nou tornaren á comparéixer poetas y escriptors, mès aquells certament no devian esser gran cosa ni mereixedors del títol, tota vegada que lo nostre famós García en un de sos sonetos se queixa de que fossen en tanta munió; y es natural que á comptes de queixarse los hauria aplaudit si los hagués vist poetas veritables.

Lo prebere mossen Vicens García, rector de Vallfogona, fixa ell tot sol, segons alguns, una época gloriosa per nostra poesía. Sa fama volá lluny de Catalunya, y quant Felip IV hi vingué, posá á dit

García en punt de poder acreditar son ingeni, puig lo eridá á son palau ahont solia lo Rey proposar assumptos als poetas congregats, entremitj dels quals nostre García cridá tant la atenció de Felip, que aqueix lo obligá á seguirlo á la Cort: mès, la Cort no pogué sofrir que un poeta de provincia fès ombra á aquells que fins á las horas eran tinguts per inimitables; y mentres tant que lo gran Lope de Vega se honrava ab la amistat del prebere catalá, perque sempre los homes grans se coneixen y se estiman, altres cors ben miserables lo perseguian difamantlo, descridant sa conducta y eixint ab la sua, quant aborrit de respirar aquella corrompuda atmósfera cortesana, fugí pera tornársen á la pura del sèu poble. Desgraciadament la malignitat humana no li perdoná lo mérit, y una má amagada emmatsiná á ell y al criat en Saragossa, y allí mateix lo criat morí al cap de pocas horas, així com lo poeta eixintne mortalmente ferit allargá alguns mesos. Ans de morir se despedí de las musas ab un magnífich cant de agonía que comensa *Desde est catafalch incógnit*, y que fou compost quant ja son autor havia rebut lo Viátich, entre protestas de arrepentiment y amor al Dèu del tribunal ahont anava á presentarse.

No molt avans havia compost lo romanset *Una nimfa de Sagarra* pera justar en la contensó poética que lo col-legi de Jesuitas de Gerona ab motiu de la canonisació de sant Ignasi de Loyola havia anunciat convidant los poetas per lo dia 24 de juliol del any 1623: esdeveniment que ofereix tambè una proba de que en aquell temps la poesía catalana ben lluny de estar abandonada, contava ab adalits que sostenian lo honor de sa bandera.

Per lo cas de quedarnos sobre eix punt algun regust de dupte, lo mateix García en un romans dels sèus nos dòna noticia de alguns poetas que florian en son temps, y entre altres fa membransa den Felip de Guimerá, den Joan de Boixadós calificantlo de regalo de las musas, y de alguns mes, donantnos á conéixer clarament los quilats de cada un.

Desde aquella época los poetas catalans no han callat may del tot. Es veritat, no obstant, que alguns anys atrás, no pochs forjadors de romansos, musas de ventall y versistas de cubertas de caramel-lo foren prou atrevits per abusar de la llengua catalana, y lo abatiment de ella hauria resultat cert si avans de tal vilipendi no hagués amanescut lo descrédit de sos autors. Poch esperavan los amadors de

las lletras catalanas véurer arribar tant aviat una altra época de lluhiment per sas glorias, en la qual cridás la atenció pública la bellesa de aquellas, quant ex abrupto isquè á sorpéndrerlos aquella inimitable composició den Aribau: *Á Dèu siau, turons, per sempre á Dèu siau.* Los aficionats á la poesía catalana endevinaren en lo autor un adalit que 'ls mostrava lo camí de la fama, y los quins miravan la llengua ab menyspreu quedaren maravellats al véurer quánta robustesa, quánt vigor, quánta energía, quánta ternura cabian en pocas rallas de nostra llengua. Ja la palissada quedava oberta, y lo primer que hi entrá fou lo autor de las *Llágrimas de la viudesa*, que no pot llegir un home de cor sense llansarne alguna, ni considerar un poeta sense donarli nom de modelo. Mes diria y men estich per no oféndrer la modestia del autor, que es gran amich meu, y que probablement ara me ascolta.

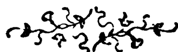
De aquestas dos fogueras saltaren mil espiras que inflamaren altres ingenis, y la poesía catalana despertá tal entusiasme entre los homes de lletras, que en lo any 1842 la Academia de Bonas Lletras, successora y hereva de la dels Desconfiats, obrí los Jochs Florals convidant als poetas y oferint los mateixos premis que lo antich Consistori. Guanyá lo primer premi en Joaquim Rubió, y desde llavors se aná madurant lo projecte de restablir los Jochs Florals ab tota sa puresa, y puig tinguí la honra de ser convidat ab sis companys pera constituir lo primer Cos de mantenedors, embestirem la empresa de conduhir á bon port la patriótica restauració de eixas poéticas festas. Lo excel·lentíssim Ajuntament nos oferí aquest históric espay, nos doná coratge ab sa decidida protecció, volgué esser lo Mecenas dels Jochs, que á mercé de tan generós impuls se han ja celebrat sis anys seguits y cada vegada ha crescut lo nombre dels contendents. Altras corporacions hi ha y altras personas que també contribueixen al major lluhiment de aquesta festa anyal, y casi sempre han afegit algun premi als votats de reglament per cada any.

Eixas festivitats y la concurrencia que acut á la present sala pera gosarne, proban que la llengua catalana no solament es per nosaltres la llengua mare ab la qual pensam, resam y cantam, sino que inspira á nostres poetas y los presenta á eixa arena poética ahont justan ab lo afany de donar mes preu á nostra llengua mateixa. Feu lloch, obriu pas als que diuhen que es morta, deixaulos entrar pera que conegan y oygan á nostres badors, fassan cortesía á nostre

mestres del Gay saber, y després iscan á espargir la noticia de que la llengua catalana es viva, y la profecía de que viurá mentres Catalunya visca.

Á vosaltres los qui haveu guanyat antany y enguany los premis dels Jochs Florals, á vosaltres vos toca fer lluhir y sembrar las bellesas de nostra llengua, no lo conservarli vida, que per ella mateixa ja sen tè tan enérgica y robusta com lo poble que la parla. Aquesta es vostra feyna, vostra comissió, aquesta es la obligació que veniu á contráurer quant presentau lo front perque sia coronat ab lo llorer de la victoria. Això vos demanan imperiosament vostra patria y la llengua catalana. Endavant, mos amichs, continuau la obra que teniu comensada, y acceptau lo *victor* cordial de un patrici que ab son entusiasme per Catalunya vos saluda y aplaudeix tot esclamant: «Pus parlau catalá, Dèu vos dòn gloria.»

He conclos.

Número 3.

MEMORIA DEL Sr. SECRETARI,

D. DÁMASSO CALVET.

Exm. Sr.,

DAMAS Y CAVALLERS.

Esta es la sola diada del any en que per benvolensa del Excel·lentíssim Ajuntament d' esta ciutat, entusiasta de las patrias tradicions, s' obren de bat á bat las portas del jardí de Clemencia Isaura.

Cent teulats de variadas flors, per diferentas mans cultivadas, vos demostrarán lo que aumenta cada jorn lo nombre dels jardiners. Passejar podéu per sos frescos y ombrívols caminals vostra imaginació, gayas ninetas, seguras de trobar en algun roser flors que us robaren sens adonárvosen las purpurinas ayguas de vostras galtas, y que 's badaren, tal volta al calor de vostras miradas, inestruncables manantials de inspiració.

Devallar podéu á arrossegarhi vostres mantells, gegantescas ombras dels héroes de nostra historia, que com las palmeras á la ruentor dels deserts saulons del África, vos espigareu al calor de las batallas, fóreu lo recés del poble que us veya créixer cada jorn, y guardáreu vostres fruyts per las vinentas centurias. Devallar podéu á ascoltarne los cants que despertaren vostras glorias.

Y també tú, Verge de Sion, que ab lo cálzer en la má, la vena als ulls, tintada de lliri ta modesta vestidura, presentas als esprits creyents y fervorosos l' arbre del Gólgota pera dirnos, com lo colom del Arca, que hi ha una terra mes enllá dels horisonts que limitan nostras débils miradas; devallar pots en ton carro de núvols pera acullir los accents de las inspiradas liras, que fèu brunzir lo batament de tas alas.

Y veniu també vosaltres, los custodis narradors de las llegendas, los sacerdots del art, que habitau com los Drúidas en la sagrada selva, los mes bons cultivadors de la poesía, á recullir las flors d' or y d' argent, en recompensa de las que fèu llevar lo foch de vostre ingeni.

Veniu, los que en esta poética festa, en est torneig lliterari, isquéreu á bornar ab llansas mes ertas y ab mes resplendents armaduras. Veniu á rébrer lo premi que us entrega Barcelona, esta ciutat tan poch compresa, hont hi tenen lo palau y hi viuhen en tranquil maridatge lo Pare de las nou Germanas y la Deesa de las arts y de las ciencias.

Veniu á demostrar que granaren las flors que tots los anys repartim en esta festivitat. Las llavors son abundantas, y á doll pera anayguarlas ens ofereix sas cristallinas limfas Helicona. De la terra en que se planten dependeix qu' arriben á badarse ó á ponzellar. Aquells que tenintla de bona qualitat no han sigut tardans en conruarla, han tingut cullita de violas y englantinas. Es ver que no han llevat totas, pero moltas que no han donat flors han donat fullatge ab que marcar los caminals del jardí. Jorn vindrá en que podréu ferne un pomet si no vos estau plegats de brassos, encantats y contents devant la verdor de llurs fullas.

Desgraciadament nostre sol es aspre, y era quasi erm ab lo temps que havia estat sens cultiu. Fem, donchs, com en esta temporada los vinyaters: majenquem y remajenquem la terra, y no desmayem jamay, qu' ells culliren una anyada de rochs ans de cullirne una de vi.

Bona ha sigut la nostra: no 'ns podem queixar. Un cove de flors ens portaren: mes, sapiau que costa molt de fer un bell ram que agrade á tots! Los que se 'l guaytan de lluny solen fixarse en las flors mes ufanosas y en los colors mes llampants: nosaltres, que habem tingut de examinarlas d' una en una, nos havem guiat per la flayre en lo que han sabut apreciarho nostres sentits.

Quina fòra nostra alegría, si tots los cultivadors de la Gaya Ciencia imitassen al jardiner Sr. Martí que, al regalar tots los anys lo premi d' honor y cortesía, la flor que 'ns porta es d' aquellas que la planta no 'n fa mes qu' una; pero quínas flors! Recordem, recordem sempre á la lleona de la faula, de la que se 'n burlava la guinéu, perque essent la reyna dels animals, no tenia mes qu' un fill quan ella ne tenia tans.—Es cert (l' hi respongué) que no 'n tinch mes que un, pero aquest es un lleó!

Mès retirant lo mirall en que us presentava en imatges las flors de la poesía, desferém la toya, y las aniré mostrant una per una.

PREMI DE LA Flor natural.

S' ha donat á la composició que porta per lema: *Tiende sobre la pradera—el verde manto de la esperanza*, y *Esperança* per títol, per la valentía de son poétich pensament y lo acertat de la execució.

Lo *primer accessit* s' ha adjudicat á la poesía que tè per lema: *Nearque: Où pensez-vous aller?—Polyeucte: Au temple où l'on m'appelle* (Corneille), y per títol: *Lo pas d' Aquerusia;* composició molt apreciable com atrevida imitació de escola, notable per la armonía de la versificació, encara que algun tant deslluhida per certs defectes de llenguatge.

S' ha donat *lo segon accessit* á la sentida poesía que tè per lema: *Qui no es trist de mos dictats no cur*, y per títol: *Descort,* la qual ha merescut apreci del Consistori per sa profunda concepció filosófica.

PREMI DE LA Englantina d' or.

Lo Consistori hauria desitjat donar est premi á un romans rigorosament histórich millor que á un romans llegendari; mès trobant lo major mérit poétich entre las composicions presentadas en la que tè per títol: *Lo Castell de Mataplana*, que per altra part no 's pot considerar fora de las condicions del programa, se li ha adjudicat la flor; dita poesía revela en son autor un coneixement especial de nostre romancer y molt acert en imitarlo. Son lema es lo següent: *Adeu vila de Tolosa—no t' hagués conegut may.*

Lo *primer accessit* lo ha merescut la poesía que du per lema: *Semper sed*, y per títol: *Las cinch diadas del amor*. Sa execució vi-

gorosa, rica y característica, l' han feta mereixedora de molt particular estima de part del Consistori.

Lo *segon accessit* s' ha donat á la que porta per títol : *Fe y honor ó La mort de en Pere 'l Católich*, y per lema : *E' l' escridá: —Eu so 'l reis.—Mas no i es entendutz é fo si malament é nafrats é ferutz;* composició que fòra molt apreciable, y sens dupte hauria ocupat millor lloch, si 'l vigor del sentiment poétich hagués correspost als coneixements históricHs que revela lo autor.

PREMI DE LA Viola d'or y d' argent.

S' ha adjudicat á la poesía que du per lema : *Aigla capdal, volant pus altament*, etc., y tè per títol: *Amargor de la vida;* notable per la fluidesa y dolsura del sèu llenguatge, nutrit de imatges brillants.

Lo *primer accessit* lo ha obtingut la poesía *Aubada*, que du per lema : *Lux ecce surgit aurea*, y lo *segon* la poesía *Goitx*, enviada ab est lema : *El aire se serena—y viste de hermosura y luz no usada;* composicions en que brilla la delicada espressió del sentiment religiós.

PREMI ESTRAORDINARI Gessamí d' argent.

A la valenta y dramática alegoría *La torre del Misteri*, enviada ab lo lema : *La mort est le prix de toute vérité* (Lamartine), notable per lo acert ab que lo autor ha sabut donar una forma poética á la idea filosófica.

Lo *primer accessit* s' ha donat á la poesía *Aïs*, que, escrita en llenguatge provensal modern, no era la verdadera interpretació del acolliment que donávam en lo cartell als dialectes del Mitjorn de Fransa ; mès, regonegut son valor poétich, havem volgut donari cabuda á est premi, ja que com á estraordinari s' adjudicava, com una mostra de deferencia als trobadors provensals y perque servís de un nou llas de amistat.

Del *segon accessit* havem judicat digna la poesía *Lo sach dels gemechs*, enviada ab lo lema DIX, en la que brilla notablement la part descriptiva, y la recansa de nostras passadas glorias.

ALTRE PREMI ESTRAORDINARI **Pensament.**

Creguent mereixedora d' una flor la composició titulada *¡ Poblet!* enviada ab lo lema : *Polve d' eroi sarà la polve tua,* havem donat est altre premi á est cant ple d' entusiasme, dedicat á aquell artístich monument que ab sas mateixas ruinas honra nostra cara patria.

PREMI DEL ATENEO CATALÁ **Medalla d' or.**

S' ha adjudicat á la llegenda de carácter tradicional, *L' áliga, l'òs y la formiga,* enviada ab aquest lema : *Dalt dels Pirineus n' hi ha memoria*, per las bonas qualitats que la adornan, y especialment per la propietat del llenguatge y la riquesa de fraseología catalana.

ACCESSIT **Medalla d' argent.**

Lo accessit de *Medalla d' argent* á la llegenda histórica-tradicional, *Ramon Berenguer* y *Berenguer Ramon,* enviada ab est lema : *Ubi est Abel frater tuus*, per sa claretat d' estil y la bona esposició del fet históric y tradicionalment considerat.

Aquí acabaria nostra memoria si no deguessem fer especial menció de algunas noticias sobre 'l Consolat de Mar, que 'ns ha enviat lo Secretari del arxiu de Caller, en Cerdenya, D. Ignasi Pillito, qual treball, per lo motiu de venir firmat, no pot entrar en concurs, y 'l Consistori ha acordat remétrerlo á la Real Academia de Bonas Lletras de esta ciutat.

HE DIT.

Número 4.

PREMI DE LA FLOR NATURAL.

ESPERANÇA.

Guayta 'l sol darrera l' auba
ab son mantell rossegant
de llum, y 'n sa cara encesa
n' omple 'l mon de claretat.
Mil colors se reflectexen
dins la boyra, y 'l cel apar
la paleta de les tintes
ab que Deu tot ho pintá.
Puja, rodola, devalla
vestint d' esmeragda els camps,
los núbols d' argent y grana,
y la mar de satí blau...
Ve 'l cap-vespre y de les planes
sa claror futx y dels valls,
y del bell cim de les serres
sos vels d' or va arrebossant,
Diguentne als pins á reveure,
y á las creus dels campanars...
y 's pon... y ¿sabeu llavores
tants colors y llum hont van?

ENDREÇA.

Estols de boyres qu' escampa
l' ull del sol pipellejant,
clarors d' auba y d' hora baxa
á reveure, á Deu siau!

II.

Nasqué 'l mon en primavera,
y sempre que complex anys,
d' un mantell se vest la terra
color vert y floretjat.
Cada fulla de cad' abre
te una flor gentil devall,
vists ran de les soques, semblan
uns cels menuts estrellats.
Les comes en flors esclatan,
esclatan en flors els prats;
les violes boscanes riuen
ab els lliris muntanyans.
Las flors dins vases de murtra
pels vergers treuen lo cap,
si 'ls vents passan y les besan
elles també 's van besant.
Tota flor fins que 's mostiga
son perfum ne dexa anar;
de tantes flors com s' esfullan
¿sabeu les olors hont van?

ENDREÇA.

Alens de la primavera
carregats d' olors suaus,
puix que fugiu de la terra,
á reveure, á Deu siau!

III.

S' escometen y conversan
les campanes cap al tart;
dels pastors ve la tonada
fosca en la boyra dels valls:

Dins esbarts de núbols negres
hi cöetjan ferests llamps,
la pluja, 'ls trons y l'oratge
los seguexen udolant.
La lluna riguent s' axeca
per condormí 'l temporal:
de les branques ques sorollan
les fulles van degotant.
Del monestir s' ou la *Salve*
que cantan els escolans,
y 'l cap d' un poch les bandoles
dels fadrins enamorats...
Veus tant tristes ó tant dolçes
dels vilatges y dels camps,
quant d' un eco á altre retrunyen
y se perden, ¿hont sen van?

ENDREÇA.

Remors boscans y armoníes
quels cors sabeu sossegar,
los vents lluny vos ne sen duen...
á reveure, á Deu siau!

IV.

L' home naix y ans qu 'els ulls bádia
ja li van llagrimetjant;
dexa 'ls jochs de l' infantesa
quant sen tem quel cor li bat.
Darrera ombres que l' enlluernan
va corrent fantasïant,
cerca amor y cerca gloria,
cerca ardit la veritat.
Mes si un ídol vuy axeca,
demá enderroca l' altar,
y ab els peus que sanguinetjan
torna ple de desenganys.
Dins la buydor de la vida
camina, caminarás,
si un jorn li sonriu s' estrella
la mort troba 'l sendemá.

Tant de dol y tantes llágrimes,
tants d' estudis, tants d' afanys,
quant la terra ens torna terra,
los esperits ¿hont sen van?

ENDREÇA.

Somnis bells de jovenesa,
cors d' amor aletetjants,
sospirs de fe y d' anyorança,
á reveure, á Deu siau!

ACABAMENT Y TORNADA.

V.

Los colors ab quel sol daura
l' ayre, la terra y la mar,
desque surt vestit de purpre
fins qu 'es pon enmortallat;
Lo dols aroma quens porta
l' escalfat alé de matx,
l' incenser quel fum axeca
en flochs acaragolats;
Les armoníes qu' etzalan
los torrents y comallars,
y 'ls aucells qué amagats cantan
entre abres remorétjants;
L' ull que l' infinit esgüarda
lo cor que rebutja 'l mal,
lo seny que per guia cerca
lo ver, lo bell y lo sánt.
Tot lo pur que l' home estima,
tot hom pur quel be ha obrat,
tot sen va 'l cel á romandre,
tot sen puja allá d' allá.

ENDREÇA.

Cors fels, flums, olors y cánticbs,
Deu que us replega allá dalt,
ens deix dir ab esperança:
á reveure, á Deu siau!

Número 5.

PRIMER ACCESSIT Á LA FLOR NATURAL.

LO PAS D' AQUERUSIA.

En afectuosa recordansa del eminent Espanyol, restaurador de la poesia catalana

CÁRLES BONAVENTURA ARIBAU.

Néarque.
Ou pensez-vous aller?
Polyeucte.
Au temple où l'on m' appelle.
(*Corneille.*)

Sas ayguas funestas en calma tenia
Temps ha d' Aquerusia la amarga llacuna;
Sens dar per son ámbit remada ninguna
Sentat dins sa barca Caron s' endormia.
Ninguna alenada las auras movia,
Que ensemps de las onas trovábantse quietas.
De sabis il-lustres, de insignes poetas
Cap ombra per ellas ja feya sa via.

Tot era nit bruna.—Vinguda tan sols
Del lloch hont dels genis trobavan las ombras,

Perpetua fragancia y eternas alfombras
De flors, y armonías de eterns rossinyols,
Claror enviada per llunys arrebols,
Se veya una ténue lleugera guspira,
Sentías' á voltas lo so de una lira,
Que l' ayre encantava fantástich y dòls.

Y al punt se perdia la espurna. No mes
Servia per ferne la nit mes odiosa;
La lira apagaba sa nota sabrosa,
Mes aspre 'l silenci per ferne després.
Mantell d' apinyadas tenebras suspés
Tenia l' Erebo per l' ampla comarca
Que volta las ayguas.—*Sentat en sa barca*
Caron se rendia dels somnis al pes.—

De prompte 'l desperta canturia sonora
Que en himnes de triumfo s' atansa festiva.
Millors cantarellas ensá de la riba
Jamay s' escoltaren avans aquell' hora;
Y en núvol de flama que l' éter colora,
Guiat per lo númen de patria poesía,
Monarca dels bardos que fou algun dia
Vè en ombra callada del aygua á la bora.

—«Viatger de la terra, ¿quín es lo vingut
Que vol de la Estigia salvar la negrura?»
En tó de sorpresa demana y veu dura
Lo vell de la barca que 'l somni sacut:
«Si tránsit espera, ¿qué porta en tribut?...»
Y 'l Númen que 'l guia llavors li contesta:
—«Barquer, va á la Gloria. L' Elíseo s' apresta,
Nou hoste per rébrel: al hoste salut!

«Disposa ta llanxa.... Rebut ab amor,
Dins ella deu ferne son últim viatge.»
—«¿Y hónt té la moneda, que es preu del passatge?
Servat à Minerva no porta 'l ram d' or?»
—«Ta barca disposa y acalla 'l temor.
L' afany que 't inspira ta índole avara

Saciat has de véurer: sa testa repara,
Te porta de sobra, diadema y tresor.

Lo llor en sos polsos verdeja. Si 't plau
Buscar dins sa boca ton óbol.... la mina
Veurás que té en ella de parla divina
Qu' un jorn encantava melosa y süau.
Barquer, de la fama l' aguarda 'l palau
Hont sempre han de víurer *son nom é memoria*....
Barquer d' Aquerusia, sa mare es la Gloria,
Sa patria la Iberia, son nom Aribau!» —. . . .
. . . .

Apenas del Númen la frase postrera
Sonaba en los ayres, ja l' ampla llacuna
Vensia gojosa de tanta fortuna
Com duya dins d' ella la barca lleugera.
Las ayguas partidas en dolsa brumera
Murmuri d' aplausos al nauta donavan;
Los vents que aromosos son front refrescavan
L' esquif impel-lian al altra ribera.

Y en ella, de palmas baix digne dosser,
—Germans de la patria, que en época llunya
També en sa grandiosa felís Catalunya
Coronas guanyaren d' espléndit llorer—
Al bardo esperavan ab íntim plaher
Per darli sa estreta cordial abrassada
Del tendre Cabanyes la sombra adorada
Y augusta la sombra del bon Piferrer!

Y com á vegadas la terra polar
En mitj de la fosca de cop il-lumina
Llistada columna que encesa camina
De blau y esmeralda los cels á pintar,
En cércols de flamas se veya brillar
L' atmósfera entera dels camps al entorn...
Lo que era nit bruna se feya clar jorn,
L' espay inundantse de llum en un mar!

A BARCELONA.

ENVÍO.

Plena d' antichs recorts ma inquieta fantasía,
Gentil ficció evocant de hermosa alegoría
Que al pensament complau,
Se representa aixís la colossal victoria,
L' etern mereixement, la immarcessible gloria
D' en Cárles Aribau.

Y 'l somni es tan sabrós, tan grata es sa delicia,
Que alegre l' esperit s' hi gosa y l' acaricia
Com lo mes pur encant:
Y 's llansa, al tornar d' ell, del mòn entre la onada.
De véurer cobdiciós que la ficció evocada
No es somni d' un instant....—

Lo somni es veritat!—La musa llemosina
Del trobador lo nom rodeja peregrina
D' un immortal trofeu:
La fama 'l difundeix, salvant ja las fronteras,
Desde 'ls *natius turons* á platjas estrangeras
Ab dilatada veu.

Lo somni es veritat!—Un nou tribut encara,
Favencia ab patri afany, al mort cantor prepara
En mausoleo altiu;
Magnífich monument hont en perpetuas fullas
Podrá lo mòn llegir, que 'l sabi á sas despullas
Com Fénix sobreviu.—

Reyna del Rubricat, gran sempre, oh Barcelona,
En guerra, pau y amors, ma obscura enhorabona
Benignament acull:

L' ánima, de passió per tú 's desfá, quant mira
Que de tos fills al cor, com en immensa pira,
Desitj tan noble bull!

Pus,—tal com veu París, dins Sancta Genoveva,
Superbo Panteon que als homens grans s' eleva
Com natural recort,—
La patria d' Aribau veurá en la altiva tomba,
Que fins sobre son llit de mort—nova hecatomba—
Lo geni vens la mort.

Y ab fe que en l' alt Eden també etern lauro gosa,
Estímul al traball y á la virtut gloriosa
Será en lo venider;
Y s' ajuntarán cent cors del geni en recordansa
Com ara, als patris cants, s' uneix en sa alabansa
La veu del estranger.

Número 6.

SEGON ACCESSIT Á LA FLOR NATURAL.

DESSORT.

.... los fats me fadaren
En aquell jorn ‖ hora é punt que fuy nat:
Un jou posat ‖ en lo coll me posaren:
La hon me trob ‖ ya lavors m' hi ligaren
E sens la mort ‖ non puch esser levat.
Mossen Bernat Estrus.
(GERONA, SEGLE XV.)

I.

Quant els anys de l' infantesa
Me ballaven al entorn,
Ja 'm mirava mans-plegades
Els jochs dels altres minyons;
Sovint sos esclats de riure
Me feyan esclatá 'n plors.....

Si fonch l' auba ¡ay Deu! tan trista,
¿Quen será entrada de fosch?
Ones blaves, ones rotjes,
Ones negres de maror,
Dies van y dies venen,
Mes sens llágrimes cap jorn.

II.

Trobí 'n el cor unes ales
Mes tart bategant d' amor,
Y entreviu dins un cor verge
Fantasïant un nou mon;
Mes ay! quant vetx la donzella
Acal els ulls tremolós,
Poruch dels fats que 'm fadaren
May sabrá, may, quant l' ador.
Ones blaves, ones rotjes,
Ones negres de maror,
Dies van y dies venen,
Mes sens llágrimes cap jorn.

III.

L' amor em mená á la gloria
Y un fullatge d' il-lusions
Brostá dins ma fantasía
Adormintme ab llur remor;
Dantme somnis d' esperança
M' ombretjá una nit verdós,
L' endemá les fulles grogues
Rodolaven per la pols.
Ones blaves, ones rotjes,
Ones negres de maror,
Dies van y dies venen,
Mes sens llágrimes cap jorn.

IV.

Morta aquí tota esperança,
Dut de tot ab greu corcor,

Cerch en va lo que ahí forem,
Mir de bades lo que som.
Si als lo vel ple de misteris
Quens cubreix, torna mes fosch.....
L' ergull y la cobejança
Me fan caure mes á fons.
Ones blaves, ones rotjes,
Ones negres de maror,
Dies van y dies venen,
Mes sens llágrimes cap jorn.

V.

No esveiré may tantes llágrimes?
May n' exugará l' amor?...
¡ Oh ! si á la Fe 'm du 'l plant, vinguen
Dolors demunt mos dolors;
Comportar vull ab coratge
De ma vida 'l fexuch jou
Esperant qu' obrien ma fossa
Per exirne á l' altre mon.
Ones blaves, ones rotjes,
Ones negres de maror,
Dies van y dies venen,
Mes sens llágrimes cap jorn.

Desembre de 1849.

Número 7.

PREMI DE LA ENGLANTINA D' OR.

LO CASTELL DE MATAPLANA.

De Ripoll á Campdevano,
De Campdevano á Sant Joan,
Com lo castell de la plana
Malehit si n' hi ha cap!

Los senyors de ses muralles
Almoyna feyen avans,
Y 'ls pobres á qui 'ls la feyen
Dir no poden «Dèu li pach.»

Dès que una nit, nit de fosca,
Morí lo compte l' Arnau:
Si may heu sentit contarho,
Ara ho sentiréu contar.

Les dotze hores de la nit
Si no han tocat, tocarán;
Les estrelletes del cel
Tremola, tremolarás.

Los galls d' aquelles montanyes
Ja comensen de cantar...
Y 'l castell de Mataplana
N' era tancat y barrat.

En sa cambra n' es que plora
N' Elvira, muller lleyal,
Tota sola fent la vetlla
¡ N' Elvira, viudeta igual !

En sa cambra son que broden
Les filles del compte Arnau:
La mitjana broda plata,
La mes gran seda y estam.

La mes petita de totes
De perles feya enfilays:
Les perles qu' al pit li queyen
De blanques no n' eren tant.

En sa cambra son que filen
Les cambreres del palau:
Lo cánem qu' elles filaven
Semblava un bri de crestall.

En la cuyna les criades
Rentaven plata y estany:
Si 'l rentar no 'ls hi agrada
Bè poden plegar les mans.

Les guaytes en la muralla
Rondalles n' están contant:
Si 'l mes vell n' es qui les conta,
Lo mes jove está escoltant.

La rondalla es malastruga,
Un guayta ja la 'n trencá:
—Calla, calla, rondallayre,
No fasses mals averanys.—

La rondalla n' es parada,
Tots vårense endormiscar:
Pe'l qui vetlla nit y dia
Llarga es la nit de passar!

Les guaytes s' han endormides
Cansades ja de vetllar,
Que qui vetlla nit y dia
Malament pot descansar.

Si dormien, no dormien,
Si dormien ningú ho sap.
Les parpelles tenen cluques,
Les ballestes sá y enllá.

Les portes n' eren barrades,
Lo pont llevadís alsat...
Quant dotze hores varen cáurer
S' obriren de bat á bat.

Ningú sap quí les ha obertes,
Quí les obrí ningú ho sap...
Si les guaytes s' endormiren...
Lo diable ja ha vetllat.

Quant dotze hores varen cáurer
Totduna 'l pont devallá,
Les teyeres s' esmortiren
Enfosquides pe'ls fogalls.

Sentiren remor de ferros,
Sentiren lladrar los cans,
Sentiren uns corns de cassa,
Sentiren cantar los galls.

Vegeren passar depressa
Un cassador á cavall...
Lo cassador n' era 'l Compte,
Lo Compte, ¡válguem Dèu val!

Passaren raguitzells d' homens,
Passaren desalenats...
Les estrelletes del cel
Tremola, tremolarás.

Los cans á lladrar tornaven,
Los corns tornen á sonar...
Y passan raguitzells d' homens,
Y passan com uns alarbs ;

En la dreta les ballestes,
En la ma esquerra 'ls fogalls...
Lo castell de Mataplana
Comensa de tremolar.

La Comptesa d' esglayada
No la poden revivar:
La Comptesa d' esglayada
Com lo marbre 's va quedar !...

Y en l' hermita de Montgrony
Un retaule hi van posar,
Mes nengú sap quí l' hi ha dut,
Ni manco quí l' ha pintat ;

Com al compte Arnau Roger
Posada n' hi han donat
Per ses males llambregades
Y en lo mes sagrat cassar.

Y al infern hont li han donada,
Crema que mes cremará,
Que com en Arnau Roger
Malehit si n' hi ha cap !

¡ Ay castell de Mataplana,
Quí t' ha vist, si ara 't veurá !
Aquell que 't tornás á véurer
No 't coneixeria pas !

De Ripoll á Campdevano,
De Campdevano á Sant Joan,
Com lo castell de la plana
Malehit si n' hi ha cap!

Los senyors de tes muralles
Almoyna feyen avans,
Y 'ls pobres á qui 'ls la feyen
Dir no poden: «Dèu li pach.»

¡Ay castell de Mataplana,
Quí t' ha vist, si ara 't veurá!
Aquell qui 't tornás á véurer
No 't coneixeria pas!

Tes parets son esfondrades
Com si un llamp n' hagués passat:
¡Ay castell de Mataplana,
Quí t' ha vist y ara 't veurá!

Número 8.

PRIMER ACCESSIT Á LA ENGLANTINA D' OR.

LO ROMANS HISTÓRICH

APEL-LAT

LAS 5 DIADAS DEL AMOR.

1.ª

Avans del any 1150.

Tots dosets se passejavan
per la boreta del mar,
llansantne amor de sos ulls,
de sos cors amor brollant.
Ell deya:—«Senyora mia,
si ab mí se volgués casar!
Sò rey; ne tinch en ma cort
comptes y barons capdals,
cent castells en la montanya,
en la plana cinch ciutats,
y, com nuyl que en lo mon sia,

es mon realme payral.
La corona que jo porto
no me l' han donada pas,
que lluytant me l' he guanyada
ab sarrahins mecreants
pich á pich per las montanyas
y pam á pam per lo pla.»
Y ella deya:—«Mon senyor,
bè 'n fa de temps que jo 'us am'!
La corona que jo porto
n' es la garlanda comptal.
No hi ha corona de rey
que valga lo que ella val.
De tots los reys que conech,
y si 'n conech Dèu ho sap,
mes de dos y mes de quatre
me l' han volguda robar,
y encara ploran que ploran,
y ploran que plorarán.»
—«Dèu vos dò, senyora mia,
molts segles per ben amar!»
—«Y á vos també, mon senyor,
pera guardarme feeltat.»
¡Cóm rumbeja lo ram á la fulla,
cóm rumbeja á la fulla lo ram!

—

2.ª

Després del 1150.

Lo jorn de las esposalles
ja prompte n' es arribat.
¡Qué n' era ella de bonica,
y ell qué n' era de galan!
Se 'n entraren temple adins,
ell armat de punta en blanch,
vestida ella de drap d' or
ab rojas barras llistat.

¡Si 'n feren llavors de festas,
si n' hi hagué llavors de balls
en las serras y en las planas,
en las valls y en las ciutats!
Ab Na Catalunya bella
En Aragó s' ha casat.
¡Y 'l moro de estemordirse!
¡Y 'l francés de tremolar!
Y Castella que á la guayta
bè se 'ls estava mirant:
—«Sent tú comptesa y jo reyna,
¡ab tú s' ha volgut casar!
¡Mala fi fasses, comptesa,
que tú me la pagarás!»
Y al sortir del temple ell deya:
—«Amor com lo mèu no hi ha,»
dels ulls de sa bella esposa
tot mirantse en lo mirall.
«Vida de la mia vida,
amor com lo mèu no hi ha.
Los colors de ton vestit
los de mon blasó serán:
dels colors de ton vestit
jo 'n faré un pendó real!»
¡Cóm rumbeja lo ram á la fulla,
cóm rumbeja á la fulla lo ram!

3.ª

En 1400.

Y qué bè que se 'ls mirava
tota la gent á son pas,
ella la dama mes bella,
ell lo mes ardit galan,
ella la fera amassona,
ell lo caballer mes brau!
Quant del cel de llur amor
sota 'l dosser estrellat,

en la mar se bressolavan
adormidets entre 'ls cants
de las onas brumerosas
que 'ls gronxavan tot passant,
si n' hi havia allí de barcos,
que gens no 's veya la mar,
si n' hi havia allí de barcos
per' formar la escolta real!
Y quant del sol de llur gloria
il-luminats per los raigs,
ne partian á la lluyta
caballers en sos caballs,
si n' hi havia alors de reys
y de pobles tremolant,
si n' hi havia alors de reys
per' formar sa escolta real!
Y sempre ell deya:—«Senyora,
amor com lo mèu no hi ha,
que jo 'us amaré, comptesa,
per tota una eternitat!»
¡Cóm rumbeja lo ram á la fulla,
cóm rumbeja á la fulla lo ram!

4.ª

En 1500.

—«Massa m' han dit, mon senyor,
que n' hi ha una dama real
que ab sos ardits vos encisa
y ab sos simbells vos atrau,
y que li feu la passada
molt sovint y molt galan,
perque n' es guapa y hermosa
y en son escut tè pintats
dos torres, ó dos castells,
y dos lleons, ó dos drachs.
¿Cal dirvos donchs, mon senyor,

que no es bè que assó fassau,
fentne faula de las gents
á vostra esposa legal?
¿Cal dirvos donchs, mon senyor,
que jo no 'us vinguí á buscar,
y que vos me requestareu
per amaros, de bon grat?
¿Cal dirvos que sols per mí
teniu tresors y vassalls,
y realmes ultramarins,
y lo sceptre de la mar,
y vostre pendó, y lo mèu,
es do vulla respectat
com lo pendó de mes gloria
per moros y per cristians?»
Y ell responia, ab sos brassos
á sa esposa amanyagant:
—«No ho cregau, senyora mia,
pus assó no es veritat,
que tos temps m' han volgut noure
falsos amichs, per mon dan.
Jo no l' amo á Na Castella,
ni la puch ja may amar,
perque sols al vostre amor
hostatge mon pit ha dat.»
¡Cóm rumbeja lo ram á la fulla,
cóm rumbeja á la fulla lo ram!

—

5.ª

Després del 1714.

Trista n' está la comptesa,
trista la comptesa real,
y en mitj de sa llatzería
aixís exhala sos plants.
—«¿Per qué una sobrevinguda
en son cor ha de imperar,
mes que la esposa á qui en l' ara,
devant Dèu, ha dat sa ma?

¿Y per qué avuy una estranya,
á mon marit enganyant
y en sos brassos adormintlo,
ma casa ha de gobernar?
¿De quánt ensá concubinas
en las llars de mos passats,
herevas de amors impúdichs,
han de venirse á fartar?
¡Aixís quant cayguí en sos brassos,
viuda ja de castedat,
en lloch ell de darli amor
l' hagués pogut ofegar,
que l' amor que avuy li dona
es un furt que á mí me fa,
y es la semensa de furts
cullita de malvestats!»
Y mentres així 's planyia
la pobre comptesa real,
l' altra, la sobrevinguda,
la dels castells y dels drachs,
deya al rey entre sos brassos
tot tenintlo apresonat:
—«Deixaula, senyor, que plore,
que ella al fi se cansará,
y de no, jo tinch mordassas
ab que la faré callar.
Folla estich per vos d' amor.
¡Si 'us am', mon senyor, si 'us am'!
Veniu, veniu, en mos brassos
vostre front á reposar!»
Y tant al rey estrenyia
entre sos brassos amants,
que mes que ab un llas, semblava
estrenyirlo ab un dogal.
¡Cóm rumbeja lo ram á la fulla,
cóm rumbeja á la fulla lo ram!

Número 9.

SEGON ACCESSIT Á LA ENGLANTINA D' OR.

FE Y HONOR

Ó

LA MORT DE PERE 'L CATÓLICH.

ROMANSOS HISTÓRICHS.

E 'l, escridá:—Eu so 'l reis!—Mas no i es entendutz
e fo si malament e nafratz é ferutz.
GUILLEM DE TUDELA: *Crónica dels albigenses.*

I.

Quant van units fe y honor
contra l' home no hi pót res,
que reforsa aquella á la ánima,
y al bras l' honor fa potent;
mes ay del que separar
l' honor intente y la fe!
Semblaria l' honor sol
un germá petit que 's pert,
quant de sa germana deixa
la ma que 'l guia y reté.
Ningú de tal veritat
está mes segur y cert
que 'l rey Pere de Aragó,
rey católich y valent,
com que quant de sas banderas
l' escut senyala y la creu,

sempre crida á sos soldats:
«Vostre honor está en aquell,
si ell no us basta, la creu santa
vos dará valor inmens.
Honor y fe, catalans,
honor y fe, soldats meus,
que ab fe y honor Aragó
triumfa sempre á tot arreu!»
Y ab tal crit, los sèus dominis
estenia mes y mes,
netejant de las fronteras
als alarbs junt ab sos xechs,
y obrint pas libre y segur
entre los dos estats sèus,
entre Aragó y Catalunya
dels que 's deya comte y rey.
Mes enllá del Rosselló
poca cosa hi tè que fer;
y á Montpeller, ahont sa esposa
trista plora sens remey,
no vól anarhi 'l rey Pere
quant per ella amor no sènt.
Mes ¿qué hi fa que allí no vaja,
si al senyer de Montpeller
tots los comtes y barons
que hi ha prop del Pirineu
teneu per rey y senyor,
y serli feels han promés?
Prou voldria 'l rey de Fransa
com lo rey en Pere ser,
prou voldria fins tenir
la Provensa que no tè,
y 'l comtat del Rosselló,
que es l' estat que enveja mes.
Si 'l francés aixó lograra,
de segur que 'l Comte-Rey
cap als tossals de Aragó
de fugir hauria prest,
que fins tota Catalunya
vindria á ser del francés.

Mes ja tè compte 'l rey Pere
de anar guanyant en poder,
y si Valencia y Mallorca
logra adquirir ab lo temps,
per gran que sia la Fransa
no podrá fer may son fet.
Tanta es la fama que corre
del rey, que tot ho preveu,
tal lo nom de sa bandera,
símbol sant de honor y fe,
que mentres tots los barons
respongan al cridar ell,
mentres un traydor no hi haja
y 'l francés no puga mes,
Rey de Aragó 's dirá en Pere,
y de llevant á ponent
per rey católich y brau
acatat haurá de ser.
De tan bona y justa fama
tot lo mòn anava ple,
com ho prová 'l Pare Sant,
de la Iglesia 'l cap primer,
pus en la ciutat de Roma
al rey en Pere volgué,
pera aumentar son honor,
coronantlo com á rey.
Allá aná lo rey en Pere
ab sa cort y cavallers,
seguit de patges y damas
que forman séquit inmens,
tots plens de galas mòlt-ricas,
de grans joyas sense preu;
allá aná, sens olvidar
als dos millors amichs sèus,
dos amichs que sempre pórta
y no s' apartan may de ell,
un frare blanch que en lo cor
pura la fe li manté,
y un trobador que li canta
de sos avis nobles fets,

mantenint aixi de l' honra
sempre 'l mirall descubert.
Després que de mans del Papa
la corona de or rebé,
declarat ja de la Iglesia
fill elet y feudater,
quant sa espasa de or havia
blandit ja cap á tots vents,
reptant á quants enemichs
la Iglesia Santa tingués;
junts lo trobador y 'l frare
donáren gracias á Dèu,
pus units veyan allí
á un temps l' honor y la fe,
vincle sant, brillant emblema
ab que podria son rey
desde llavors aumentar
sos dominis mes y mes,
cobrant fama en tot lo mòn
y arriscantse en nobles fets.
Units van la fe y l' honor;
units van com ells també
lo trobador y 'l bon frare;
units van, mostrantse feels,
tots los barons que dominan
mes enllá del Pirineu...
Dèu los mantinga aixi units;
de traydors nos guarde 'l cel,
que ab fe y honor Aragó
mes que Fransa será en breu.

II.

La fe y l' honor de Aragó
tot lo mòn los celebrava,
que en sas corts lo rey en Pere
ha jurat mantenir alta
la bandera de la fe,
pels heretges insultada.

Los barons del Llenguadoch
per senyor á en Pere aclaman,
que ab los comtes de Tolosa
ha casat ell sas germanas,
y fins Simon de Monfort,
per enveja que á aquells guarda,
al rey Pere ha demanat
que li fie la ensenyansa
del petit infant en Jaume,
emportansel á sa casa,
pera que gendre sèu sia
quant li negreje la barba.
Eixa oferta del Monfort
al rey Pere tant li agrada,
que 'l comtat de Carcassona
fins li ha regalat en paga,
rebent homenatge de ell
y fins besantli en la cara.
No cal dir res del honor
en que Aragó sempre avansa:
lo gran Miramamolí
pogué dirho en sa desgracia,
quant en Dalmau del Creixell
ab los cavallers de Espanya
lo gran poder africá
feu á trossos en las Navas,
en las Navas ahont en Pere
ab tant brill jugá sa espasa,
en las Navas ahont triumfá
del gran rey la empresa santa,
unit l' honor ab la fe
sens que l' un deixás á l' altra.
Mes ay!... ¿qué té 'l rey en Pere,
quína pena son cor cava?
¿cóm es que impacient y trist
incerta fa la mirada,
y tant prompte 'l cor s' apreta
com la ma pel front se passa?...
L' asberch pórta mitj cenyit
y esperons de guerra calsa...!

¿Qué té 'l campeó de la fe?
¿qué té del honor la guarda,
que ni res diu als amichs
ni escolta á aquell que li parla?
¿Si á la guerra vol anar
cóm es que, dubtós, retarda ..?
Mes ay! que sonan trompetas
y no sòn de sa maynada...!
trompetas sòn de enemichs
envejosos de sa fama!!
Quant las sènt lo rey en Pere
ja no pót mes escoltarlas,
y, desesperat y foll,
del cap s' arrenca á grapadas
los cabells, sortint brumera
de sa boca, no paraulas.
Detenintlo en tal extrem
lo frare que l' acompanya,
ab to amistós y profétich
pinta 'l perill que amenassa,
recordantli las promesas
que al Dèu del cel tè juradas,
y 'ls grans serveys que prestá
desde jove á la fe santa.
Pero en cambi 'l trobador,
mentres l' altre amich s' afanya,
nobles fets de reys y comtes
ab melancólich to canta,
recordant com per l' honor,
per una paraula dada,
aquells baixáren del trono
y anáren á la batalla
á ajudar als amichs débils
contra poderosas llansas.
Quant mes lo frare predica,
l' altre ab mes foch la veu alsa,
é indecís, no sap lo Rey
qué es lo que pel cap li passa.
—No escolteu, no, las trompetas,
que á guerra á vos no us demanan,

(diu lo frare, volent véncer
á aquell lleó de arrogancia),
que veu es sols de extermini
per la heretgia que brama.
Católich sòu, rey en Pere,
y 'l pendó de las creuhadas
si seguir no 'l desitjau,
no 'l destorbeu en sa martxa:
deixau que d' Albi 'ls heretges
troben de son mal la paga,
que no es just que un rey católich
vaja entre ells, quant tot los falta.
La veu de Dèu escoltau
lo crit de la fe que clama...!!—
. . . .
—¿Qué fas, rey? ab veu de tro
interrompé 'l que cantava;
de Fransa sòn las trompetas
que fan bullir ta sanch brava;
la gent que ab ellas s' acosta
es de enemichs de ta fama,
dels que volen que ton regne
sia en petita comarca.
Prompte veurás degollats
als marits de tas germanas!
De Carcassona 'l senyor
ja per son rey no te acata,
y pera obligarte á tot,
al car fill de tas entranyas
tancat guarda en son palau,
ta amistat burlant ab manya.
—¿Es en Simon de Monfort
lo que aquí ve ab la creuhada?
(preguntá 'l Rey, tremolant,
plens los ulls de foch y rábia,
mentres lo capell de ferro
á un temps prenia y la espasa);
¿es ell qui ve ab los francesos...?—
—Ell: sí!
—Donchs, vinga ma llansa;

ressonen nostras trompetas
y llansemnos á la plana.
No 's diga may que 'l rey Pere,
cavaller, al honor falta.—
—Deteniuvos, que es l' honor
sens la fe paraula vana!
cridava 'l frare, seguint
al Rey, que fuig per la escala.
Res sens la fe tè valor:
penseu, rey Pere, en vostra ánima!—
—A cavall! sols responia
lo Rey, ja desde la entrada;
á cavall, honrats barons,
que portau escut sens taca,
veniu contra 'l baussador,
que honor no tè ni paraula.—
—Deteniuvos, deteniuvos!
corrent lo frare esclamava.
—Avant, honrat cavaller!
(crida 'l trobador), al arma,
que ab tu vá tot Llenguadoch!
—Guerra á mort!
—A la batalla!!

—

Tan cego corre 'l rey Pere
quant á la planura 's llansa,
que ni 's tapa ab la visera,
ni á sa gent posa ordenada,
ni 'ls consells de la prudencia
vól escoltar que li davan.
Com brau lleó que furient
contra altras feras avansa,
axí 'l lleó de Aragó
disparat com llamp anava,
sens mirar lo bosch inmens
que per tot forman las armas,
ni la multitut que arriba
de tots cantons á la plana.
Ahont hi ha 'l pendó del Montfort
cap allí apunta sa llansa,

y, esperonant al cavall,
com dart entre tots se clava.

. . . .

¡Pobre cavaller de l' honra,
que tant fas per defensarla!
Rodejat per tots cantons,
cahent com pluja las massas,
y amenassat per mil ferros
que sobre de ell se decantan,
embolicat entre pòls
y aixordat pels crits que s' alsan,
perdut lo Rey de Aragó
queda ab tota sa maynada,
tan perdut, que de ell y 'ls sèus
trossos sols la terra aguanta!!

. . . .

Al véurer tanta miseria
l' amich frare, que plorava,
digué:—Perdonal, Senyor,
que no es de heretge sa falta!
Sols l' honor aquí 'l portá:
per l' honor sa vida acaba!!—
Y 'l trobador, badallant,
en sas derreras paraulas,
murmurá:—Qui mort por l' honra
pert la vida, no la fama!
No faltará, rey, qui 't venje
si ta progenie se salva...!—
Y entant, creuhats y francesos,
de sa victoria fent gala,
per tot anavan cridant:
—La heretgia está acabada.
Habitants del Llenguadoch,
l' hora del bè comensa ara.
Torna, Aragó, á tas fronteras.....
Fransa triumfa! Via á Fransa!

Número 10.

PREMI Á LA VIOLA D' OR Y D' ARGENT.

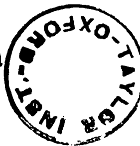
AMARGOR DE LA VIDA.

Á LA

SOBERANA VERGE DE MONSERRAT.

—Aigla capdal, volant pus altament,
Cambra reyal del gran omnipotent
Parfaitament auyats mon devot chant,
Per tots priant siatsnos defendent.....,
.......Qu' el occident qu' ns va tots iorns g itant
No puxe tant qu' ns face vos absent.
DEL VIROLAY DE MADONA SANCTA MARÍA.

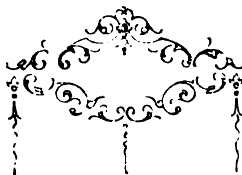
M' aturdeix de la terra
lo brugit espantós que al cor retrona.
Vinch á la vostra serra
perque m' doneu, Madona,
la ansiada pau que res del mòn me dòna.
Com cerva perseguida
que fuig dels cassadors, la turba irada
fujo dels que á ma vida
tramaren emboscada,
per assestám sageta enverinada.
Sento que la amargura
sas negres alas dins mon pit desplega,

y de la vall impura
l' ayre viciat m' ofega,
y la pòls dels combats ma vista encega.
Y un sol remey, Senyora,
tinch; no tornar al mòn que es ma agonía,
y l' goig que l' cor anyora
buscarlo en Vos, María,
en Vos, port de salut, font d'alegría.
Per ell á la montanya
pujo, que sè de vostres dons es plena.
Mon ángel m' acompanya,
y 'ls mérits de ma pena
com presentalla us duch, y ma cadena.
Instint secret la ajuda
m' assegura obtenir que en Vos se troba....
Verge, no bè us saluda
ma vista y ja s' renova
tot l' esperit y altra existencia proba.
D' himne suau m' encanta
regenerant mon ser, dolsa armonía :
es la cadencia santa
del virolay, María,
que en torn vostre casal s' ou cada dia.
Angélich cor l' ensenya
al tendre infant que son acort modula,
y un eco de la penya
entre 'ls pinals ondula
y l' repeteix lo riu que al peu circula.
¡ Y cóm eix cant recorda
al difundirse en vibració infinita
l' apassionada corda
del arpa israelita
quant celebrá á la egregia Sulamita !
Del vent en alas munta
fins vostre etern palau ¡ oh Mare mèva !
¡ y ab quín consol s' hi junta
l' immens clamor que eleva
com trist sospir lo desterrat fill d' Eva !
Quietut, dolsura y vida
recull en eix concert que l' enamora

l' ánima dolorida,
y es ab tal fruyt, Senyora,
que si segueix plorant, de ditxa plora.
¡ Y ab quín plaher la cresta
dels pichs serrats á descubrir s' alcansa,
que en prodigiosa aresta
al firmament se llansa,
sempre indicant lo cel, nostra esperansa !—
Sovint m' han dit que s' posa
sobre 'ls tallats torons la boyra freda,
y entre l' vapor confosa
llavors tota vereda,
del mòn aïslada la montanya queda.
Millor : així á ma vista
del mòn la imatge no ofendrá importuna.
Boyra mes freda y trista
allí es la glassa bruna
que 'ls cors cubreix quant penan sens fortuna.
M' han dit que la tormenta
aquí mil voltas ab fragor estalla
y en commoció violenta
tot element batalla,
y foch dels núvols esquinsats devalla.
¿ Y al que ha sofert la injuria
de mes horrendas tempestats encara,
qué li ha de fer sa furia,
Senyora, si s' ampara,
com l' abrich mes segur, junt á vostr' ara?....
Jo sè que entre ruinas,
com nius de inofensivas orenetas,
al temple sant vehinas
hi ha rústicas casetas,
alberch un jorn d' austers anacoretas.
Deixau que sens memoria
del temps perdut jo tinga en la mes alta
un llar que l' home ignoria,
hont l' ánima malalta
passi l' breu temps que de sofrir li falta.
Y quant en l' ampla esfera
marqui inflexible soberana agulla

lo fi de ma carrera,
y caygui com la fulla
del arbre sech que la tardor despulla,
   Del viador la canya
que m' sostingué en ma llarga romería
quedará en la montanya.....
Jo us trobaré ¡oh María!
en la eterna Sion desde aquell dia.

Número 11.

PRIMER ACCESSIT Á LA VIOLA D' OR Y D' ARGENT.

AUBADA.

I.

L' estrella mes lluenta
Poruga ja guayta,
Tremola agradosa
D' allá la muntanya.
Be n' haja l' estrella,
L' estrella de l' auba!

II.

Els galls que dormian
Davall ses porxades
¿Qué 's lo que ara veuen
Que tant y tant cantan?
N' han vist qu' ix l' estrella,
L' estrella de l' auba.

III.

Les flors ajupides
Pel pes de la roada
L' ambat les sorolla,
Els ulls xalests badan
Y obiran rialloses
L' estrella de l' auba.

IV.

Les boyres se gronxen,
La lluna s' apaga ;
Piulant els aucells
Estiran ses ales,
Perque 'l sol envia
L' estrella de l' auba.

V.

Cansats se condormen
Malalts y malaltes,
Y alegres somian
Visions d' esperança;
Quels mals y la fosca
Defugen de l' auba.

VI.

¿ Per qué 'l monestir
Ventant ses campanes
Ja crida á matines
Escolans y frares?
Perque vol que resen
L' estrella de l' auba.

VII.

Estrella que 't mostras
Quant fugen les altres
¿Per qué 'm desxondexes
Tant de matinada?
En lletres que lluen
Respon l' estel d' auba.

VIII.

Amich aprofita
La vida que passa;
De fosca nasquerem,
La llum ens aguarda;
Del sol de la gloria
La vida n' es l' auba.

Març de 1847.

Número 12.

SEGON ACCESSIT Á LA VIOLA D' OR Y D' ARGENT.

GOTX.

Ben haja l' hora que la llum vatx veure,
Ben haja 'l tendre pit que m' alletá,
Ben haja aquell que 'n Deu m' ensenyá á creure
Y en sa misericordia 'm fé esperar.

Tot avuy que 'l sonris tench á la boca,
Darrera de ses hores futx lo jorn;
Mes cada hora que futx avuy m' aboca
A faldades les flors pel meu entorn.

Volant, volant, frenetich d' alegria
Lo pler joyós de cert que s' ha perdut,
Y no trobant cells qui trobar solia
A romandre 'n mon pit s' en es vengut.

Del plant desentelada tench la vista
Y tot lo que 'm rodetja vetx garrit....
¡Coratge, mesquinets de vida trista!
Mes prest ve 'l sol quant mes fa qu' es de nit.

Número 13.

PREMI ESTRAORDINARI. GESSAMÍ D'ARGENT.

LA TORRE DEL MISTERI.

Á DON JOSEPH COLL Y VEHÍ.

La mort est le prix de toute vérité.
LAMARTINE.

N' es bella, bella la verge
De qui estich enamorat,
La qui mon cor idolatra,
La qui es causa de mon plant.

De lo mòn d' hont jo venia
Dòls recort ne vaig portar;
Lo recort de sa llum clara,
Sa llum que cercant ne vaig.

Y mon cor tant la desitja,
L' esperit l' adora tant,
Qu' en sospiran d' anyorança,
Cansats de pelegrinar.

Jo no sè si fou deliri,
Jo no sè si fou somiant,
Que la vaig trobar un dia
Lluny, ben lluny de la ciutat.

Cansat del camí n' estava,
Del camí d' un arenal,
De las pujadas dels colls,
De las baixadas als valls.

Jo'm trobí dins un boscatge,
Aprés del boscatge el mar,
Al mitj de la mar una illa,
Al mitj de l' illa un penyal.

Sobre el penyal una torre
Qui ne tè el portal tancat;
La verge al peu de la torre
Tota vestida de blanch.

¡Qué n' era de santa y noble
La espressió de son semblant!
¡Qué n' era de etsisadora
De sos ulls la claredat!

Ab la nau de la constancia
Jo ne vaig passar la mar;
Ab lo foch de mos desitjs
M' assegui en el sèu costat.

—¡Oh reyna de la hermosura!
Senyora de mon pensar!
Mes que sceptres, mes qu' imperis
La tèua mirada val!

Ben hage, ben hage l' astre
Qui 'n lo sender me guiá!
Qui me portá á ta presencia
Per qui tant he sospirat!

¿Qué vols, mèu bè, perque sia,
Perque sia ton esclau?
Perque bega la llum santa
De que n' estás claretjant?

Ella ses castas pipellas
Abaixava á mon parlar;
É par qui la llum del sol
Hi faltás á dins l' espay.

—¡Oh romeu, lo bon romeu!
Bè ne sias arribat!
Ben haje el desitj qui 't porta!
Ben vingut ton cor amant!

Desitj es ardent y noble
Lo qui forsa t' ha donat
Per arribar á la penya
Hont lo mèu tresor ne guard.

Ja n' haurás la recompensa
Si l' esperit n' es constant;
Si dels plahers no'n fas l' ídol,
Si no creus ton cors de fanch.

Molts han dit que m' estimaven,
Y han mentit com á vilans;
Molts ne diuhen que me cercan
Girant la espatla á ma fas.

Molts creuhen trobar mon ombra
Seguint lo camí del mal,
Y altres que dins el *no res*
Feresta ne vaig errant.

Uns matar ma llum volrian
Per lligar lo genre humá,
Altres cubrir ab mon vel
A la falsa llibertat.

M' invocan per l' injusticia,
Y m' invocan per l' engany;
Altres lluny d' ells me desterran
Per no fer ma voluntat.

Que som freda y trista, diuhen,
Que las il-lusions los mat',
Que los priv' de l' esperança,
Que los umpl' de enutjs mortals.

Y entelar lo spill intentan
De la impudicia ab lo baf,
Lo espill hont l' Etern s' hi mira
É hi mostra sa magestat.

Ay! qu' en son de folls los homens!
Ay! que n' están d' ubriachs!
¡Collir la flor qui 's mostia,
Y lo perfum olvidar!

Oh romeu, lo bon romeu!
Oh romeu ben arribat!
Puis á mon palau vingueres
Jo te vull donar la ma.

Si mon nom t' ha de ser dòls,
Jo ne som *la veritat;*
Lluny de matar l' esperança,
Jo ne sò el manantïal.

De lo sentiment qu' inspiro
La dolsor coneixerás,
Lo plaher íntim que donan
De ma eterna llum los raigs.

En l' enteniment de l' home,
Quant Dèu l' univers creá,
D' aquesta llum misteriosa
Una espurna hi va posar:

Mes infla al hom tant d' orgull ,
Y son cor n' es tan ingrat ,
Que mata el present diví
Per anar, cech , palpejant.

Oh romeu , lo bon romeu !
Aguayta desde aquí dalt ;
Escampa , escampa la vista
Per los camps mes dilatats.

¿Quín plaher mes sant no dòna
Est ayre pur respirant ,
De tantas passions humanas
Contemplar las tempestats ?

Y veure , ab lo front seré
Y ab santa tranquilitat ,
Las opinions mentideras
Del home orgullós y va ?

Si tú me tens per amiga ,
Si tú me vols tant amar,
La ventura que jo 't done
La del cel t' assemblará.

—Oh hermosa , la mes hermosa !
Reyna de ma voluntat !
Umpl', á tos peus , mes potencias
De la llum de ton mirar.

Anys ja fa que , trist romeu ,
Ple de amor te vaig cercant ;
Y t' he cridada ab mes llágrimas
Y ab lo foch en que m' abrás.

Jo tench set de l' aygua pura
De la vena de crestay ,
Que de dins las esmeraldas
Veig brollar en el penyal.

Jo vull beure, jo vull beure
De la ciencia en lo raudal,
Y de nostre amor en proba
Vull que 'm dònes lo bes sant.

Jo vull tota possehirte,
Y viure en ta santa pau;
Jo ne vull tot el tresor,
El tresor que tens guardat.—

Ella 'm sonreya amorosa,
Plena de dòlsa humiltat,
Y de son coll la clau mística
Li vaig pendre tremolant.

De la *torre del misteri*
Jo m' acost en el portal,
La porta n' era de marbre,
Un xipré á cada costat.

A damunt, damunt lo marbre
Estava escrit:—Aquí jau...—
Jo llegia, jo llegia...
Lo demés estava en blanch.

—Atúret, me diu la verge;
La porta no s' obrirá
Abans que ton nom escrigues
Sobre lo marbre sagrat.—

Jo prenguí la santa ploma,
Y vaig escríurer abaix
De *Aquí jau* «Lo CANÇONER,
CANÇONER DE MIRAMAR.»

Llavors de la trista porta
Jo ne veig rodar la clau,
Y s' obrí de pint en ampla,
Davant mos ulls esglayats.

La cambreta de la torre
No era rica, no era gran;
Era fosca y era estreta,
Son trispol era gelat.

Hi havia una caixa en terra;
Jo espantat la vaig mirar;
Era negra y buyda estava,
Y la verge 'm digué:—Jau!—

Dins ella me vaig estendre,
Y plorant vaig esclamar:
—¿Això es ta santa promesa?
¿Això 'm tenias guardat?

Los cuchs de la pols del cors?
La fosca, el no res, el glas?
¿Y en tú de trobar havia
Lo fosser qu' obrís mon vas?

—Jo no som mes qu' una sombra
De l' eterna veritat,
Qui il-lumina el bon camí
Dels qui son los sèus amants.

Obri, romeu, la finestra
Que ne tens á l' altre part;
Y si del ver ne tens set,
Tot lo tresor ne tendrás.—

Jo vaig obrir la finestra
Girantme á l' altre costat,
Y em despertá la llum d' or,
La llum de l' eternitat.

Número 14.

PRIMER ACCESSIT AL GESSAMÍ D'ARGENT.

AÏS.

I.

La masco dóu Castelan.

De la draio dóu cementèri
Part un draiòu plen de mistèri,
Que vai mountant e davalant;
Dis aucipres l'oumbro negrasso
E lou bram rauc di tartarasso
Fan orre esfrai à quau ie passo :
Ei lou draiou dóu Castelan!

—

Au Castelan, dison li chato,
Dins un vièi tourrihoun s'acato
Uno masco is iue treboula ;
Dintre li merlet di muraio,
Lou béu-l'oli sèmpre varaio ;
La masco, dison, se gougaio
Quand l'aucelas ie vèn parla.

—

Li grand fèsto, ven au vilage :
Noun raubo lis iòu di meinage,
Noun fai tort is enfant póurous;
Mui i chato qu'an de fringaire,
I paréu, urous calignaire,
Dardaio un regard plen d'esclaire,
Mort o vido dis amourous!

—

Un sero, la luno dounavo :
Souleto, uno chatouno anavo
Dins lou draiòu dóu Castelan;
Soun brut de pèd dins li clapeiro
Ie fasié pòu... A la sourniero
Entrevesié de la sourciero
Lou lumenoun...; e, reculant :

—

—«Nàni! nàni! disié 'sfraiado,
De susour la caro bagnado,
I'a que la mort dins este infer !...
Te veirai plus, moun paure amaire !
Me veiras plus, ma pauro maire,
Car, l'ai ausi lou cant bramaire
De la masco e de l'ancèu-fer!...»

—

E l'aucelas, dins li muraio,
Sèmpre que mai bramo e varaio!
Subran la masco sort : «—Quau, dis,
Quau a lou front, souto mi tourre,
A talo ouro, de veni courre?...
Ah! ah! fai piei... un poulit mourre,
Un perdigau de Paradis!...

—

«Vène, e veirai, ô vierginello,
Resplendi ta caro brunello
Au fio sacra de moun fougau...»
E per la man pren la chatouno,
Que d'esfrai quilo e s'amoulouno :
«—Te parlarai d'éu, ô tendrouno!
E moun parla te fara gau.»

—

Piei atubo au fougau, la vieio,
Sa regalido de bourreio,
E sa voues routo, en tremoulant :
«—Aro, dis à la piéuceleto,
Lou fio cremo, e sian plus souleto :
L' Esperit parlo, ô ma pouleto!
A la masco dóu Castelan!»

—

E l'amourouso, espavourdido :
«—Masco, moun amour es ma vido!
More, s'emmasques moun amour.»
«—Noun vole amoussa toun estello :
Pamens, s'un nivo l'emmantello,
Jéu noun poudrai, ô jouvencello,
Je tourna rèndre sa clarour...

—

—«Porje eici, porje ta manoto...»
quatecant un crid de machoto
Estavanis la pauro enfant...
«—Ai! malur! fai la vièio masco!...
Ai! ma chato, quand vendra Pasco,
A Nostro-Damo-de-Venasco
Noun calignaras aquest an!

—

Liuen dóu Coumtat, liuen dis aupiho,
Jéu vese alin uno tourriho...
Je sies anado t'embarra...
Uno raubo de lano blanco,
Pecaire! escound ti bellis anco ..
E quand tout ris dins ta calanco,
T'entende soulo souspira.

—

«Jéu dins lou dòu vese un troubaire,
Jéu ause, en Prouvènco, un cantaire
Que dis, en plourant, sa doulour...»
E s'aubourant, atremoulido :
«—Masco, moun amour es ma vido!
Mourirai donc, la chato crido!
M'as passi moun bel ile en flour!...»

—

E piei, quand reflouriquè Pasco,
A Nostro-Damo-de-Venasco,
Li chato vengueron... Ai! las!
Ie veguèron plus la jouvènto
A soun felibre sourrijènto...
Aro plouro, mounjo doulento;
E soun ploura fai soun soulas.

II.

La moungeto.

Es au couvènt! a leissa paire e maire,
E soun païs;
S'es embarrado, e plouro soun amaire;
La pauro Aïs!

—

Sounjo de-longo i cansouneto gènto
Di troubadour;
E soun lis iue de la bello jouvènto
Nebla de plour!

—

Lou cant plantiéu de soun galant troubaire
Souspirara...
Long di sourgueto, amourousi cantaire,
La plourara.

—

Mai plus jamai, Aïs, tèndro amigueto,
Dins lou valoun,
Vendra'scouta, long di lindi sourgueto
Tèndri cansoun!

—

E jamai plus de dóuci serenado,
Cant dóu païs,
Te bressaran, tourtouro enamourado,
Dintre toun nis.

—

Plus, jamai plus, sus lou cresten dóu moure,
Quand ven lou jour,
Escalaras, per veire la grand tourre
Dóu troubadour!

Noste soulèu, rei glourious que s'enauro
Dins lou cèu blu,
E li valoun que trevo encaro Lauro,
Li veiras plu.

—

E trèvo ansin, Aïs, li vau, li plano
Di Prouvencau,
E se retrais de la bono Santo Ano
Li jo flourau.

—

Vei s'acampa, princesso de la festo!
Urous e gent
Le set Felibre. e courouna sa testo
De flour d'argent!

—

I'ei soun troubaire... Ah! plouro, ma paureto!
A toun plagnun,
A toun plagnun, o doulento moungeto!
Respond degun.

—

Degun couneis de nosto gaio lengo
Lou gai canta;
Degun couneis li plasenti valengo
De la Coumtat!

—

Lou blu ventour e sa santo capello,
Degun l'a vist!
E degun ven que te parle, ô ma bello !
De toun païs!—

—

Vaqui perqué souto lis avelano
Soulo se plai;
Aqui pantaio, e l'er fres de l'andano
Grand ben ie fai !

—

Cade brout d'erbo e cade flour ie parlo
De soun amour;
Quand ven ploura, roussignou e bouscarlo
Canton toujour...

—

Mai aco's pas li bràvi d'indouleto
Que, l'an passa,
A sa teulisso et contro sa chambreto
Venien nisa.

—

Las ! aquest an, quand tournaran urouso
A soun oustau,
Li veira plus s'amagant amourouso
Dins si nis caud!

—

E dis, moungeto : — O dindouleto amado,
Pourtas l'amour,
Pourtas l'amour à l'estro benurado
Dóu troubadour.

—

E parlas-ie de sa pauro chatouno,
Dins si pantai;
E digas-ie que liuen de si poutouno
Jéu mourirai !

—

Quand sarai morto, amo libro, en Prouvenco
M'envoularai;
E long dóu Rose e long de la Durenco
Jéu trevarai.

—

Jéu trevarai dins li valoun de Lauro
Quand ven l'ahour;
E m'ausiran au dous murmur de l'auro
Mescla mi plour.

—

Lou sounarai, e vendra noun troubaire...
Tresanaren;
Piei amoundaut, iéu emé moun amaire
S'enanaren.

(Avignoun 19 de mars 1864)

AÏS.

Interpretació.

I.

LA BRUIXA DEL CASTELL.

Del camí del cementiri,—arranca un viarany misteriós,—tot pujadas y baixadas.—Dels xiprers l' ombra negrosa—y 'ls xisclets dels esparvers—fan feretat al viandant.—Es la dressera del castell.

En lo castell, diuhen las ninas—dintre una torre vella s' encaua—una bruixa d' ulls enterbolits;—pels merlets de las murallas—hi campa l' óliva;—diuhen que la bruixa se desfá de goig—quant l' aucell de nit li parla.

Per las festas anyals devalla al poble:—no roba pas los ous de las masías,—no fa pas mal als nens poruchs;—mes á las noyas que tenen promés,—á las parellas ditxosas que s' estiman,—las llansa una mirada de foch,—vida ó mort dels enamorats!

Una nit, feya clar de lluna:—soleta caminava una noya—per la dressera del castell;—la fressa dels peus, trepitjant las pedretas—li feya por... entremitx de la fosca—vegé brillar la llumenera de la bruixa... y reculant:

«—No! no! (digué esporuguida,—y amarada la cara de suor)—no hi ha mes que la mort en aquest infern!...—Ja no 't veuré mes, mon pobre estimat!—ja no 'm veureu mes, ma pobre mare,—perque he sentit lo cant xisclador—de la bruixa y del aucell feréstech!...»

Y l' aucellás en las murallas,—mes que may crida y giravolta!—De cop la bruixa surt: «¿Quí, diu,—quí tè l' atreviment, prop de ma torre,—de passejarse en hora semblant?...—Ah! ah! fa després... una cara bonica!—un perdigot del Paradís!

«Vina y veurás, donzelleta—resplendir ta moreneta cara,—ab lo foch sagrat de ma llar...»—Y per la má pren á la noyeta—que d' esglay crida y s' encongeix:—«Jo 't parlaré d' ell, tendra nina—y mas paraulas t' alegrarán.»

Aprés, la vella, en la fogayna,—encen lo joyós manat de bruchs,—y ab sa veu ronca y tremolosa:— «Ara, diu á la donzella,—lo foch ja crema, y no estám solas:—l' esperit li parla, oh amoroseta!—á la bruixa del castell. Y la enamorada, esporuguida (esclama): «Bruixa, mon amor es ma vida!—Moriré si embruixas mon amor!»— (Y diu la bruixa): «No vull emfosquir ta estrella:—ab tot, si un núvol l' amaga,—jo no podré, oh joveneta!—retornarli sa claror...

«Páram aqui, páram ta maneta...»—Tot d' un plegat un xiscle de l' óliva—fa desmayar la pobre criatura.— «Ay! desgracia! diu la vella bruixa!... —Ay! filla meva! quant vindrá Pasqua,—á la Mare de Dèu de Venasca—no hi festejarás pas aquest any!—»

Lluny de la Comtat, lluny de l' Alpina—veig allí baix una torreta...—tú hi ets anada á tancarthi...—Una vesta de llana blanca,—pobreta! amaga ta gentil cintura... y quan tot riu en ton lloch de repós,—jo 't sento soleta sospirar.

«Jo veig un trobador endolat,—jo sento un cantor, en Provensa,—que diu, tot plorant sas penas...»—Y aixecantse tremolosa:—«Bruixa, mon amor es ma vida! Jo moriré donchs, crida la nina!—Tú m' has mustigat (oh bruixa), mon hermós lliri florit!»

Y aprés, quan reflorí la Pasqua,—á la Mare de Dèu de Venasca—las ninetas hi anaren... mes ay!—no hi vegeren la joveneta—que avans á son cantor sonreya...,—Ara plora, monja entristida,—y son plorar n' es son consol!

II.

LA MONJA.

—

Es al convent! ha deixat pare y mare,—y 'l seu país;—s' ha emparedada, y plora á son aymador,—la pobre Aïs!—somia de lluny las gentils cansonetas—dels trobadors;—y están los ulls de la bella nineta—entelats de plors!

Lo cant planyent de son galant rimador—sospirará... —Prop las fontetas, cantor enamorat—la plorará.

Mes ja may mes, Aïs, tendra amigueta, — dins de las valls,—vindrá á escoltar, prop la clara fonteta,—los tendres cants.

Y ja may mes las dolsas serenatas,—cansó del país,—te bressarán, tórtola enamorada,—dintre ton niu.

Y 'l nostre sol, rey gloriós que s'aixeca,—dins del cel blau,— y l' comallar qu' habita encara Laura,—ja no veurás.

Axís recorre, Aïs, las valls y planas,—dels Provensals,—y li recordan bè de la bona santa Ana—los jochs florals.

Ja veu reunits, la Reyna de la festa!—gays y plassents,—los set poetas, y coronar sa testa—de flors d'argent!

Hi ha son trobador... ah! plora, ma pobreta!—A tos gemechs,—á tos gemechs, oh mongeta entristida!—ningú diu res.

Ningú coneix de nostra gaya llengua—lo gay cantar;—ningú coneix las plassentas vessanas,—de la Comtat.

Lo blau Vantur y sa capella santa,—ningú l'ha vist!—y ningú hi ha que 't parle, hermosa meva,—del teu país!

Vejau per qué sota 'ls avellaners—soleta s' plany:—y s' condormeix y l'ayre fresch de l'arbreda—gran bè li fa.

Cada bri d' herba y cada flor li parla—de son amor;—quan vol plorar, rossinyols y titellas, —cantan entorn...

Mes no hi ha pas las tendras orenetas,—que l'any passat,—á sa teulada y demunt sa cambreta—niuavan tant.

Ay! aquest any, quan tornarán ditxosas,—á son casal,—no las veurá amagarse carinyosas—dintre son cau!

Y diu la Monja :—Aymadas orenetas—portau l'amor,—portau l'amor al finestral de ditxa—del trobador.

Li parlaréu de sa pobreta aymía—qu' en somnis tè;— y li diréu que lluny de sas caricias—jo moriré !

Quant seré morta, esprit lliure, á Provensa—me n' volaré—y vora l' Rhone y vora la Durensa—divagaré.

Divagaré pels comallars de Laura,—al cap al tart, —y 'm sentirán al dòls sospir del aura—plors barrejar.

Jo 'l cridaré, y vindrá mon trobador...—tremolarém ;—y allá dedalt junts ab mon aymador—ens n' anirém.

Número 15.

SEGON ACCESSIT AL GESSAMÍ D'ARGENT.

LO SACH DELS GEMECHS.

Ab los porchs de sant Anton
y ab los gegants se passeja
lo sach dels gemechs que un dia
passejava ab las banderas
de las patrias llibertats,
de la patria independencia.
—¿No sentiu? Es la Tomasa!...
crida á somatent y guerra.
¡Que visca la patria y muyran
los qui al rey mal aconsellan!
—Ab veu de pública crida
per carrers y plassas feta,
ja 'ls gremis ab lurs penons,
ab lurs penons se congregan.
—Lo penó dels ciutadans
ja l' han tret á la finestra
ab gran remor de timbalas
y ab gran ressó de trompetas.
Veniu aquí tots los gremis,

que ja n' han tret la bandera,
que ja la plassa de gent
de gom á gom ne va plena,
y ja 'l conceller en cap
ab sa gramalla vermella
ne vè per passarne mostra,
mostra de la Coronela.
—Sach dels gemechs, canta, canta,
que ja lo poble 'ns espera,
y tú 'ns acompanyarás
ab tas tonadas de festa,
á passejar pe'ls carrers
las enflocadas banderas.
Mès avuy que ab los porquets
de sant Anton se passeja,
no canta 'l sach dels gemechs,
no canta, no, que gemega.

Si n' eran dias ¡Dèu mèu!
si n' eran dias, si n' eran,
si n' eran dias aquells
de gloria sobrant per véndrer.
N' eran tals, que mes semblavan
jorns de festa que de guerra.
Los concellers á caball
ab lurs gramallas vermellas,
los caballs tots adresats
ab paraments y cubertas,
ab escuts en lo pitral
y ab sella armada y testera,
los verguers ab massas altas,
los patges ab las senyeras,
lo ganfaloner armat
tot en blanch á so de guerra,
las confrarías alsant
sas may vensudas banderas
ab orlas d' or y de plata
y ab flocaduras de seda,
lo poble cridant *¡ Via fos!*
al toch del seny de la iglesia,

y precehint lo veguer
ab manochs de teya encesa,
y per plassas y carrers,
per balcons y per finestras
cridant tothom *¡ Princeps namque !*
y gallejant las donzellas,
y renillant los caballs,
y ventejant las banderas,
y relluhintne las armas
que n' era cosa de véurer,
y 'l sach dels gemechs cantant,
cantant sos himnes de festa.
Y avuy quant ab los porquets
de sant Anton se passeja,
no canta 'l sach dels gemechs,
no canta, no, que gemega.

Ay que passats son los temps
de ta omnipotent grandesa,
Catalunya, mare mia,
viuda de la independencia !
Trossejaren de tos avis
las venerandas senyeras,
per má del butxí cremaren
las llibertats de la terra,
y ab los porchs de sant Anton
y ab los gegants se passeja
lo sach dels gemechs que un dia
passejava ab las banderas
de las patrias llibertats,
de la patria independencia.

Número 16.

ALTRE PREMI ESTRAORDINARI.—PENSAMENT.

¡POBLET!

Polve d' eroi sarà la polve tua.

Es de ma cara patria la joya mes volguda,
mirall de sa grandesa quant desditxada plora,
exemple de constancia quant heroes la despertan,
un llibre que anomenan *lo llibre de sas glorias*.

De fets y noms il-lustres ben plenas sòn sas páginas,
y á cada full que 's gira, una virtut se troba:
qui sap ab gust llegirlo ab noble orgull s' anima,
y fill de una altre mare jamay ser ambiciona.

Ni 'l temps ni las injurias podrán fer may que 's perda
eix llibre de grandesas escrit en la memoria;
mes ay, que, al contemplarlo, si bè son brill admiro,
ab dol sas fullas conto, pus veig que no hi sòn totas!

Entre ellas n' existia una entre totas bella,
devant de la qual la ánima plorava de gojosa:
en va pót ara atenta buscarla ab alegria,
que, al véurerla arrancada, sols plora de vergonya.

Abans quant se llegia, incerts los ulls giravan,
buscant de cel y terra los bèns que 'ns aconsolan,
que allí del cel se veyan la gracia y la armonia,
del mòn las maravellas, que l' home perfecciona.

Poblet era 'l mot noble que omplia aquella fulla,
breu mot que, al pronunciarlo la mes senzilla boca,
tant sols ferho podia ab to de gran respecte,
com qui s' admira ab pasme quant fets antichs li contan.

De pol á pol corria de aquell breu mot la fama,
y al repetirlo l' eco per terras ben remotas,
baixavan á escoltarlo del trono los monarcas,
y fins, com saludantlo, s' alsavan la corona.

Del pelegrí los passos, tornant de Terra Santa,
com á descans buscavan del gran Poblet la sombra,
y 'ls capitans invictes, rendits per la vellesa,
pensant en ell, sentian ab gust sa derrera hora.

¡Poblet! ¡Poblet!! tan forta al viatger que 't busca
parla ta veu á la ánima, quant prop de tu s' acosta,
que fins sens divisarte ja sembla que 't divisa,
pus ja que en res tornáres, quant res no véu te troba.

Los ulls tancar jo sento, que axís millor te miro,
pus cego á ser me obliga lo pes de la memoria,
é il-luminada aquesta del cor ab viva flama,
encara en lo gran llibre lo mot veig que l' adorna.

Jo prou, quant vaig ab la arpa entorn de tas ruinas,
bell centre en altres dias de imponderables glorias,
voldria saludarte fent cántichs de amargura,
sortir fent de tas pedras los trossos de ta historia.

¡Mes no! que al escamparlos pel vol de ta comarca,
al emportarsen l' ayre mas llastimeras trobas,
si semblas desert ara, molt mes ho semblarias,
fugint de sa tristesa tots quants per allí moran.

¿Qué 's feu la noble casa que amparo dava un dia
als que, del mòn deixantne la vida enganyadora,
del cel la certa via en ta quietut buscavan,
ton sols interrumpuda per la sagrada pompa?

¿Qué 's feu de la morada que orgull fou de sa terra,
joyell de la grandesa, de totas arts escola...?
¿qué 's feren de aquells símbols que, revelant lo geni,
á Dèu en homenatge fixáren en tas rocas?

¿Qué 's feu de las empresas, rivals de la natura,
ab que, probant l' artista de son talent las forsas,
vinguéren á servirte com de mantell y gala,
del cel ab la bellesa unintse en ta gran obra?

Que sent á un temps lo temple de Aquell que als reys goberna,
morada erats tan rica, tan noble y suntuosa,
que de palau servias als terrenals monarcas,
quant respirar volian del camp la sana aroma.

¿Qué 's feu de aquells richs marbres, cuberts de nobles timbres,
ahont jeya una prossapia de reys la mes famosa,
de reys que, nova vida portant á llunyas terras,
al acabar la sèva, buscáren aquí tomba?

Per segles y mes segles encara ab sas espasas
aquí abrassats dormíren y quiets devall la llosa,
y als peus de ells soterrantse los nobles que 'ls seguíren,
fins morts volguéren darlos de leyaltat la prova.

¡Quí may adivinara, depósit de riquesa,
pus feyas rica á l' ánima y rica á un temps la historia,
que sols rich en desgracias podias ser un dia,
com víctima inocenta, de qui 'ls tirans fan mofa!

Un diabólich geni, sortit del baf que alsáren
en nostra hermosa terra dels homes las discordias,
mirantte com á objecte de sa cruel venjansa,
ab sa infernal bufada trencá totas tas forsas.

Y als peus del monstruo horrible vinguéren á enfonzarse
tos murs y tas columnas, tas voltas magestuosas,
tas aras sacrosantas, tas tombas, tas estatuas,
del art y la riquesa mes que expressivas mostras.

Y al ayre dant las cendras dels heroes que guardáres,
ventada fou ab ira aquella pòls heróyca,
que aná per tas comarcas fecundisant la terra,
mes fret mortal causantne al que lo peu hi posa.

Jo he vist en ta desgracia, jo he vist, y' m dól pensarhi,
(recort es de infantesa, de aquells que may s' esborran,)
com vols de soldats rústichs, tornant de sas empresas,
cargats de tas despullas baixavan á la costa;

Y l' estranger pacífich que á ella s' arrimava,
pagant sense mesura lo preu de aquellas joyas,
content fugia ab ellas, portantlas á sa patria,
ab ellas emportantsen los trossos de nostra honra.

Tan gran es l' abandono, oh venerable ruina,
en que per anys segueixes, des que soná ta hora,
que ja fins esborradas quedáren tas llegendas,
pera que 'l recort muyra, ja que morí ta obra.

Si 'l viatger sensible s' arrisca á visitarte,
los esbarzers que s' alsan entre tas pedras troba,
planta que creix regada per llágrimas amargas
de sabis y de artistas que, al visitarte, ploran!

¡Oh! jau, jau olvidada, ja que remey no 't queda.
parlant al que 't contemple, del fondo de ta fossa;
jau, flor sense ventura, per foll amant xafada...
no faltará qui 't bese, vehente encara morta!

De mi sí que no esperes jamay que en tas ruinas
la planta jo imprimesca, pus fujo de ta sombra,
que sols al divisarla mon cor se gelaria...
ma noble cobardia, oh gran Poblet, perdona!

¡Perdona, sí! que en cambi de mas inútils llágrimas,
sospirs no han de faltarte que 't donen vida nova,
sospirs que, regirantte, exhalará l' artista,
quant sente que l' inspiran los restos que atesoras!

Llavors semblará rica sens dubte ta pobresa:
llavors te dará vida ab bells recorts la Historia:
llavors tornará al llibre la página esquinsada...
¡Dèu fassa que las altres sen:eras queden totas!

Número 17.

PREMI DEL ATENEO CATALÁ. MEDALLA D' OR.

L' ÁLIGA, L' OS Y LA FORMIGA.

LLEGENDA TRADICIONAL POPULAR.

Veus' aquí que una vegada era un home qui cap á la vesprada caminava, caminava, caminava tot solet. Y com la companyía d' ell no li fés nosa, s' esbargía cantant una de aquelles cansons les quals, com devallades del cel, sovint se posen en los llavis del viatger pera ferli mes dolsa y suau la de sí aspre jornada de la vida. Y axí cantant, cantant, anássen de sá y d' allá per diverses vies y camins, fins á trobarse dins una selva isarda, hont entrava quant la lluna comensava á sortir per entremitx dels arbres. Y com ab la fosca y la solitut totes les coses parlen, y no res apar molt, y la nit es mare del esglay, semblávali á ell sentir remor de veus y sobtilíssim trapitx com de ánima viventa dins del bosch, les quals veus y trapitx tost s' atansaven, y d' entre elles una mes que les altres prima y clara d' arrans de terra li cridava:—Company, company!..... Mes ell esporuguit cantant feya sa via, y la segona vegada la veu que 'l cridava era mes fosca y sortia de mes amunt, y la tersa de tant amunt no s' entenia. Y llavors prop d' ell vegé l' áliga, l' òs y la formiga que per un

curriol del bosch ensemps anaven y portaven un bou al coll. Y 'l bou era mort, y l' ánima del home mes morta que viva de tal visió com devant sos ulls havia. Y lo que ell dins son cor ne pensá :—De les tres, dues son les coses que t' esglayen: l'áliga y l' òs. Mes quant assó ell pensava, vingueren á ell los tres companyons de viatge y diguérenli :—Company, company, volguesses tú com á home, valdament per una sola volta, fernos justicia, y com á bons germans repartirnos la presa que havem feta.

Y ell ab tals paraules se revingué, y pres coratge digué 'lshi:—Jo prou.... mès no sabré á quí de vosaltres faré content ni descontent.

Y responli l' òs (com á mes semblant al home):—Tú mateix. Fes com sols.

Veus aquí donchs que ell fèu tres parts del bou, y donáles una á cadescú dels tres: á l' áliga com á áliga, al òs com á òs y á la formiga com á formiga, tot segons les sabies lleys y consuetuts antigues establertes, qui manaven donar á cadescú lo que li pertoca. Y assó fet, ell fèu sa via, y totduna que á caminar comensava sent que 'l criden. Y llavors s' esfereí, y d' esfereiment pensá:—¡ Ay trist ! matarte volen.... Y anássen envers ells esborronit y digué 'lshi :—¿Qué voleu? y tremolós afegí:—¿ Per malventura no estau de mí contents?

Diu :—Sí, sí. Y de tant contentament que havem, un dò volemte fer, del qual tots los jorns de la vida hajes dolsa recordansa. Y axís si dius :—¡ Válguem Dèu, jo fos áliga ! serás áliga; si dius :—¡ Válguem Dèu, jo fos òs ! serás òs; y si dius :—¡ Válguem Dèu, jo fos formiga, serás formiga. Y tantost com digues :—¡ Válguem Dèu, jo fos home ! tornarás á ta primera natura que es d' home, com ara.

Diu :—Vet aquí com t' han ben enganyat ! Y com dins lo pit de l' áliga y dessota la pell del òs y fins en lo petit cos de la formiga trobars' hi pot lo cor mes gran y llarch en donar que en lo mòn sia. Y pensá :—Cosa tant bona tú ho ets de probar !

Y ell que diu :—¡ Válguem Dèu, jo fos áliga ! y totduna fou áliga. ¡ Válguem Dèu, jo fos òs ! y sens sébrer cóm, ja n' era òs.—¡ Válguem Dèu, jo fos formiga ! y dit y fet, ja era formiga. Diu :—¡ Válguem Dèu, jo fos home ! y en un no res torna á esser home. Diu :—Vejes quín dò tant bo m' han fet, que may pensarho poria ! Y dient altra volta ab gran esperit :—¡ Válguem Dèu, jo fos áliga ! y prenent lo vol del cim d' una montanya, diu :—Léxam' en anar á descobrir mòn....,

Vola que volarás, quant va esser molt lluny, lluny, que ja no 's veya terra, en mitx del mar overá una illa y en l'illa una montanya y en la montanya un castell y en lo castell una torra y en la torra un finestral y en lo finestral una nina que guaytava d' ahónt lo sol sortiria, ja que l' albor s' atansava. Y ell deturá son vol y posás demunt la barbacana.

Y la nina quant lo vegé, diu :—¡ Ay pare, lo mèu pare, quín tant plahent aucell que sò vista! Volgaulo me'l agafar, pera que jugue ab ell !

Y als crits de la nina sortí un gegant. Y 'l gegant amanyagava l' áliga. Y l'áliga pensá :—Vet' aquí, porias lexarte agafar... ¡ tant de temps que no has menjat ! Si 'm fan la vida dolenta, dich :—¡Válguem Dèu, jo fos formiga! y 'ls passaré per entremitx dels dits de les mans que nose n' adonarán, y me n' aniré.

Axó dit, se lexá agafar pe'l gegant. Ficárenlo dins una gavia molt gran y portárenli carn crua á menjar. Mès ell, no 's lexá enganyar ab tan poca cosa, y estranyat de que en un tan gran y tan bell castell sols visquessen un gegant y una nina tan petita que no semblava de nissaga de gegants, pensá :—Tú ets de véurer qué fan aquí sols aquest gegant y aquesta nina.

Veus' aquí que quant vingué la nit, tot fent com si dormia ab lo cap sota l' ala, per entremitx de les plomes veu que 'l gegant pujant los esglahons de replá á replá, se 'n va dalt á sa cambra, y que la nina se'n anava á la sèua que n' era á peu pla. Y ell que diu:—¡Válguem Dèu, jo fos formiga! Passa per una escletxa de la gavia, passa per sota la porta de la cambra de la nina.—¡ Válguem Dèu, jo fos home! y fèu soroll.

La nina :—¡ Ay pare, pare, pare, que dins ma cambra hi ha un home!

Y l'home :—¡Válguem Dèu, jo fos formiga! Passa per sota la porta, passa per l' escletxa de la gavia y—Válguem Dèu, jo fos áliga. Torna á posarse tot fent com si dormia ab lo cap sota l'ala.

Lo gegant devalla 'ls esglahons de replá á replá, cerca, roda dins la cambra, mira la gavia y veu l'aucell dormint ab lo cap sota l'ala. Diu :—Dorm, dorm, filleta, dorm, que en tot lo castell no hi ha mes que nosaltres y l'aucell es dins sa gavia. Tornássen lo gegant á sa cambra, tot remolejant, y l'aucell altra volta :—¡ Válguem Dèu, jo fos formiga! Passa per una escletxa de la gavia, passa per sota la

porta.—¡ Válguem Dèu, jo fos home! y la nina torná á sentir remor. Mès l' home ab veu falaguera diuli:—No us esporuguiu, senyora, que sò l'aucell de la gavia y sols per vos en ella visch empresonat. Y diuli la nina ab mes pòr que no pas gotx:—Donchs ¿qué cercas en ma cambra? ¿qué vols de mí?

Diu:—Res, senyora. Mes capir no puch cóm en un tan gran y tan bell castell visque sola ab un gegant dels mes gegants una nina tan nina com sòu vos, sens altra companyía de ánima viventa en tot ell, la qual estranya visió m'apar un somni y mou ma suspitosa pensa á créurer que 'l castell n' es encisat com també la montanya hont se troba, y que fins exa deu esser la en totes quatre parts del mòn anomenada *Illa de les fades*.

Diu:—Ver es tot quant dius y tot quant pensas; y encara mes, que aquest gegant per art del encantament me tè empresonada dès d' un jorn que, de nits, entramaliats follets tombaren en mitx del mar ma barca, morint llavors mos pares que n' eren reys de unes terres molt grans. Y ara ¡ trista! si no l' anomenava pare, se 'm menjaria de viu en viu.

Diu:—Lo cor m' ho deya. Mès, senyora, ¿no us podeu desencisar?

Diu:—Prou. Mès pera assó mester fòra que vingués á mon adjutori lo mes ardit cavaller que sia en la terra, pus fins ara tothom qu' ho assatjá, tingué de morir.

Diu:—¡Per sant Jordi! que de terres sò hont may vensuts foren, y jo surtiré d'aquesta ó no 'n surtirá nengú. Plássieus, senyora, dirme qué tinch de fer y donarme vostra permissió, que jo us fas ara sagrament de desfer vostres encantaries ó de morir en la requesta.

Diu:—Pus sapias que en terres de Catalunya la gran n' hi han unes montanyes molt altes y molt llunyes qu' están entremitx de cel y terra, y boyres y núvols tenen als peus, les quals montanyes s' anomenen: montanyes del Canigó, y en elles hi ha un gorch d' aygues estranyes, del qual al entorn y al punt de la mitja nit tots los dissaptes hi ballen nou fades á la roja claror de les teyeres. Allí anirás, pus axí 't plau, y llensarás una pedreta dins del gorch. La pedra llensada, les aygues com montanyes s' axecarán, y les fades xisclant de mort. Demunt del cap trons y llamps, y sota 'ls peus gran terratrémol. Axó veurás y sentirás, mès tú fes com si res vegesses ni sentisses fins que surte 'l drach custodi del gorch, pus llavors mester te serán totes tes forses.

Diu :—Senyora, val mes enginy que forsa, y allí hont no hi arriba lo cor de l' áliga, ni la forsa del òs, hi arriba l'enginy de la formiga.

Y com ell ja se 'n volgués anar, diuli la nina :—Axó fet y 'l drach vensut, tot encara restará per fer ; pus vensut lo drach, tens de matarlo, y mort, tens d' escorxarlo, y escorxat, tráureli de dins una coloma que fará tot lo que pugue per fugirte. ¡ Y si 't futx , tot será perdut pera sempre ! Mès si la pots agafar, ets de matarla , y morta, ets d'obrirla , y oberta , tráureli de dins un ou d'or que 'm portarás á mí , pus jo sola sò qui en lo mòn sap lo que ab ell deu ferse pera desencisarme.

Diu :—Axí Dèu m' ajut, com tot se fará.

Diu :—Si axís ho fas , devant Dèu sia y de mí tens segur l'agrahiment y dès d' ara tot quant vullas.

Diu :—Senyora , content seré dès d' ara si us plau donarme lo mirall encisat que á semblansa de tusó portau al pit , pera que ab ell me conforte y per vos vencedor sia. Y penjantli la nina ab sos delicatíssims dits del coll l'encisada imatge , besáli ell ses mans y dient: —¡ Válguem Dèu , jo fos áliga ! y passant pe' l finestral, lexá á l'encisada nina mes encisada que may.

Mentres tant ell vola que volarás feya via á través la mar salada, y quant deturá son vol, tenia ja dessota 'ls peus los blanchs cims del Canigó y veya les ombrívols selves y regalades aygues y sentia 'ls rossinyols que nit y dia cantaven. Llavors se deturá demunt del cim mes alt y vegé 'l gorch , les aygues del qual no 's movien. Y fent lo que li havia estat acomenat , llensá una pedra al fons. Y no lo que li havia estat dit, mes encara vegé. Les aygues brugentes al cel tocaven, les onades del gorch com la maró d' inflades , la tempestat demunt son cap y sota 'ls peus fins á les planes , lo tro ressonant cent voltes tramés de roca en roca, los penyals estimbantse ab fort terratrémol y les fades en mitx de la negror xisclants com bojes. Y ell en forma d'áliga á la claror del llamp volategava, llambregant al drach qu' al sortir ab son verinós esguart tráurer foch pe'ls ulls y pe'ls quexals talment semblava. Reptá'l ell de feréstech y mal encisador, y que de res li havia de servir tot lo socós de les nou fades com per ell fos en batalla lo gloriós sant Jordi á qui de cor anomenava. Y dient :—¡ Válguem Dèu, jo fos òs ! sens lexar lo mirall encisat hont se veyen cent voltes mes grans totes les coses, s'escometeren los dos ab tant gran esfors y dalit que la polsaguera 'ls tapava. Y axís bregaren tot lo jorn dès del matí

fins al vespre. Y ja una vegada 'l drach á clavar anávali demunt ses urpes, quant ell digué:—¡Válguem Dèu, jo fos formiga!—y 'l drach s'esferei de si mateix al véure's dins lo mirall encisat, cent voltes mes gros y mes lletx de lo que n'era. Llavors ell reviscolantse, digué:—¡Válguem Dèu, jo fos òs!—y tirántseli al demunt d'una gorjada l'arraulí, y estrenyentlo fortment dins son cos, matá'l ab aspre dolor.

Mort que fou lo drach, esmortida la verinosa mirada, ja del tot apagat lo turmentós panteix, obrí'l ell de mitx á mitx. Mès per molt llest y amatent que fou, la coloma s' en volá pe'ls ayres y fugí de la visió dels homens. Y ell:—¡Válguem Dèu, jo fos áliga!—vali al derrera, s' enlayra, l' ovira, l' atansa prop del mar, y prenentla dins ses urpes, tot volant l' estripa, y del pedrer li trau l' ou d' or, que es maravella. L' ou d' or ja tret, prenlo ell dins sos bechs y vola que volarás, tot dret fa via á través la mar salada fins ovirar en la mar una illa y en l' illa una montanya y en la montanya un castell y en lo castell una torra y en la torra un finestral y en lo finestral una nina.

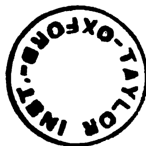
Mès tantost la veu ja son vol detura y dient:—¡Válguem Dèu, jo fos home!—á sos peus s' agenolla y ses mans li besa, y en ells ab molta reverencia l' ou d' or li posa. Prenlo la nina ab rioler esguart, ab axó mostrant son agrahiment, y allargantli falaguera la ma, á son costat fèulo séurer pera escoltar la maravellosa historia del venciment del drach, presa de la coloma y furt del ou d' or. Y axí mentres ell parlava, tenia'l ella per lo mes ardit cavaller qu' era en la terra, pus habia portat á acabament lo fet mes gran que proposarse pot en ordre de caballería. Mès ell contáli com tot era degut al socós del senyor sant Jordi y del mirall encisat, y com cavallers catalans vencedors sempre sortiren per lo cor de l' áliga, per la forsa del òs y ab l' enginy de la formiga.

Y llavors ella li digué cóm havia de ferse pera desencisarla y tráurela de la mala potestat en que estava. Y ell fèu tot lo que li havia estat acomenat. Y al punt de la mitja nit, quant dotze hores varen cáurer, anássen ab l' ou d' or á la cambra del gegant, hont trobá tres claus dinals y un mall que li servien de joguina. Y ell prengué 'l mall ab totes dues mans, y ab los tres claus dinals clava l' ou en la porta. Y al primer sentí un ¡ay! que esglayava y feya tremolar lo castell, y al segon un ¡ay! encara mes trist y fort que la montanya tremolava, y al ters un ¡ay! tant fort y trist que fins tremolava l' illa com una

nau de canya. S' obriren llavors les portes de la cambra de bat á bat, y vegé al gegant ajassat per terra, revolcantse en sa propia sanch, y á l' áliga, l' òs y la formiga tornats á sa primera natura de prínceps qu' eren avans d' esser mal encisats.

Y la nina, ja no encisada, mès la reyna de les fades semblava, y tant sobirana que tot quant volia 's feya, manco póndre 's lo sol al mitx del dia. Y axís pera complir en tot les lleys d' amor y cavallería, volgué ella enmaridar son cavaller, com de fet l' enmaridá, y enmaridats fins á la mort visqueren, essent de son regnat los furs y llibertats de l' áliga, l' òs y la formiga.

Número 18.

ACCESSIT. MEDALLA D' ARGENT.

RAMON BERENGUER Y BERENGUER RAMON.

LLEGENDA HISTÓRICA-TRADICIONAL.

Arbre bo plantat en terra bona, hi guanya l' arbre y hi guanya la terra. Axí succeheix ab los reys de bons vassalls, que 'ls uns viuhen pels altres, y per mes contratemps que 'ls combatan, si perill corren los uns, sempre 'ls altres los salvan. Que l' arbre bo viu en la bona terra, per mes que las torrentadas la parteixen, y si es aquell ferit per un llamp que la tempestat li envie, ab tal que li quede un poch de arrel, refá sas forsas y no deixa jamay de donar fruyt.

Trobará la virtut de aquest exemple qui escolte la cabal historia de un fet que succehí en la patria catalana en antichs temps, fet que recorda lo suau domini dels primitius comtes que gobernáren la Marca Espanyola; la fidelitat de sos vassalls, las desgracias que engendra la ambició dels homens, y sobre tot lo pago que envia 'l cel als ambiciosos, quant, olvidant son orígen y sos debers, no van mes que á trastornar lo bè que ells deurian fer y la bona voluntat dels que 'ls rodejan. Es tal fet la historia dels dos comtes germans Ramon Berenguer y Berenguer Ramon.

CAPITOL I.

De quí era y de quí descendia lo comte Ramon Berenguer *lo vell*, de com se uní en matrimoni ab una gran senyora, y de com, desitjant tenir un fill y successor, ne tingué dos, bessons.

Arbre bo y antich, de sempre grata sombra y de envejable fruyt, era l' arbre comtal de la casa de Barcelona en temps de Ramon Berenguer I, que en la sanch de tan noble prossapia gotas hi havia de la que alentá á Carles Martell, als comtes de Flandes y als mateixos emperadors que succehíren á Carlo Magno. Fruyt de aquest arbre y bulliment de la mateixa sanch foren ja 'ls exemplars fets de aquell gran Jofre que, recobrant la llibertat y benestar pera sa terra, després de haver pugnat contra Normans, expelí als moros de las montanyas de Montserrat y de Ausona, y obrí camí pera que 'ls Borrells, Mirons y Berenguers los fessen fugir pera sempre de Urgell, de Pallars y de altres comarcas de son domini. Y sombra grata fou del mateix arbre lo carinyós afecte ab que sempre tractáren tan nobles soberans als que 'ls ajudavan pera sas empresas, proporcionantlos glorias ó riquesas, aquellas quantas voltas los conduhian al camp de la victoria, y aquestas sempre que 'l benestar de la pau los donava temps pera refer lo perdut, y pera organisarse ab bonas lleys y costums.

Poch li havia de costar al mes digne successor de tan inclits soberans anar cumplint la obra comensada pel primer Jofre, que era potent son bras y clar son judici, y mentres aná ordenant lo llibre dels Usatges pera sa terra, detingué ab sa espasa al Hagib de Saragossa, vencé á dotze reys moros, netejá 'l pla del Llobregat y reedificá la ciutat de Tarragona, donantli per aixó tothom lo nom de *vell*, perque com á vell pensava, y de *muralla del poble cristiá* per son gran esperit y valentia.

Ab tot y 'l foch de las batallas, ab tot y la fredor de son assentat judici, no deixá de sentir lo gran Berenguer lo foch del mes encés amor per la dama mes hermosa y mes virtuosa que 's coneixia en los

comtats de la altre part del Pirineu, que en aquest rendiment del cor lo mateix paga tribut lo rey que 'l pobre vassall, lo mateix hi cau l' ardent soldat que 'l cabilós jutge. La comtesa Almódis, *lo sol de Aquitania*, com li deyan per sa hermosura cavallers y cantors, la filla del comte Bernat de la Marca del Llemosí, fou la escullida per lo Comte de Barcelona, que, transportantla de una Marca á la altre, li doná la ma de espós y la corona de Comtesa. Devant de tanta bellesa, gracia y virtut, lo vencedor catalá se considerava mes triumfant que en sas gloriosas batallas, y pensant en ellas ab mes goig se creya digne de ser estimat per Almódis, y contemplant á Almódis pensava en las batallas, ó millor, pensava en la necessitat de fer mes brillant lo trono ahont seya, projectava novas conquestas pera engrandir son domini, y se li avivava 'l desitj de tenir successors que continuassen la gran obra de recobrar tota sa terra, y de aumentar lo nom y fama de sa casa.—Dèu premiará mon desitj y nostre amor, li deya 'l Comte á la Comtesa, ab carinyós accent, y sentint bullir á la volta en son esperit la flama santa de la patria y del mes pur anhel.—Sí, Dèu premiará vostre desitj, contestava la virtuosa Comtesa, sols ab ánimo de compláurer al espós, Dèu lo premiará, donantvos per fills nobles cavallers que hereten lo saber y 'l valor de son pare.—Y Dèu nos premiará á tots dos, fent que 'ls fills que tingam hereten la virtut y la bellesa de sa mare.—Y tant se amáren lo Comte y la Comtesa, tant s' afanyá 'l noble Comte en millorar l' estat de sa terra y de sos vassalls, tant pregáren un y altre al cel pera que ohís sas súplicas y coronás sos desitjs y sas obras, que prompte pogué esclamar l' enamorat espós y esforsat caballer:—Alabat sia Dèu, pus no tardarém ja en véurer prest bellas flors nascudas de la planta de Aquitania, que sian lo goig, la esperansa y 'l consol del que la cultiva; alabat sia Dèu, pus no faltará ja qui aumente 'l domini de la casa comtal de Barcelona. Tremolau, montanyas de Prades y Ciurana, humillauvos, ciutats de Tortosa y de Balaguer, pus ja desde ara podrém dir que 'l bras del Comte de Barcelona no 's torna vell, ni quedará en vaga sa espasa tenint qui la empunye contra la mala secta de Mahoma.—Y acostantse la hora ditxosa, tot s' en aná de alegria per lo palau del Comte y per la terra catalana; y tots los grans cavallers rodejavan continuament á son senyor, pronosticantli mil venturas del bè que esperava; y las damas portavan presents á sa senyora la Comtesa; y 'ls sacerdots entonavan en las

iglesias cants y súplicas, y tota la terra, en fi, s'alegrava de la alegria que mostravan tots quants la governavan y regian. Mes, ¡oh inesperat goig! Al arribar la desitjada hora, se cumplí lo fet de manera com no havian pensat ni 'l pare ni la mare, com no hi havia hagut exemple en cap dels antecessors: en compte del fill que s' esperava, ne vinguéren dos: doná á llum la Comtesa dos bessons, sans y robusts, varons los dos, hermosos un y altre, ab la sola diferencia que l' un tenia 'l cabell negre y caragoladís, y l' altre 'l tenia tan ros, que sols podia compararse á la mes fina estopa. Ben vinguda fou la inesperada nova, y com en ella no veya 'l pare mes que un major cumpliment de sas esperansas, ab igual carinyo besavan pare y mare als hermosos bessons, y se 'ls cambiavan mutuament, y 'ls donavan ja, ab tot candor y tendresa, los noms de cavallers, de príncéps, de futurs vencedors, de galans y de poderosos que havian de ser en armas y en amor. Y com la idea del pare, al esperar un fill, era de perpetuar lo nom propi posantli 'l mateix que á ell li donavan, quant s' en vegé dos, fácilment trobá remey al dubte que pogués tenir, y aplicant al un lo nom propi y al altre lo de son glorios avi, vingué á resultar que 'ls fills, que havian de ser iguals en tot, fins tinguéssen en cert modo son nom igual, pus un y altre portaren lo nom del pare y del avi, sens mes diferencia que en l' ordre de ser posats, y així vingueren á anomenarse los infants bessons de la casa comtal de Barcelona, nèts del comte Berenguer Ramon y fills de Ramon Berenguer y de la comtesa Almódis, l' un, es á dir, aquell que tenia 'ls cabells com una estopa Ramon Berenguer, y l' altre germá del cabell negre, Berenguer Ramon.

CAPITOL II.

Esplica en qué 's diferenciavan los dos infants bessons, la criansa que 'ls donáren, los consells que rebian de tres fiels amichs de la casa comtal, y com vinguéren á quedar comtes soberans per indivís, després de la mort de son pare.

Iguals en tot, desde petits, foren los dos infants bessons de la casa comtal de Barcelona, per la voluntat de son pare y de sa mare: las mateixas vestiduras portavan un y altre, á un y altre servia 'l mateix número de didas, patges y servidors, y 'ls mateixos goigs y

gustos se proporcionavan al del cap de estopa com á son germá. Y fins lo pare y la mare, com moguts de un cert escrúpol, no gosavan donar un pató al un, ni ferli una caricia, que no ho deixassen disfrutar al altre. En tot procuravan que fossen iguals, y sols la naturalesa pót dirse que era la única que no corresponia al desitj de justicia de aquells bons pares, pus en la figura, y sobre tot ab la manera de mirar, se diferenciavan los dos germans, que 'l *Cap de estopa* tenia la mirada dolsa y plena de sentiment, mentres que l' altre la tenia tempestuosa é incerta; observant á mes tots quants servian en la casa del Comte, que 'l *Cap de estopa*, quant plorava, ho feya ab viu dolor y llágrimas, sens gran soroll, al pas que son germá per res plorava y cridava, peró sens que derramás llágrimas, ni donás provas de sentir cap viva pena.

Pera assegurar lo bon fruyt de aquella soberana llavor, en tant que anáren creixent los bessons, procuráren, tant lo Comte com la Comtesa, que en la criansa y cuydado de sos fills intervinguessen persones fiels y capassas de ensenyar las millors noblesas y virtuts, pera que axí aquells tendres infants arribassen á ser ab lo temps homens perfets y prínceps poderosos y temuts, dignes successors dels héroes de qui devallavan. Axí, després de sos jochs, solassos y alegrias, que no 'ls en mancavan en lo palau de tan poderós senyor com era son pare, féyals á voltas lo vell Ramon Berenguer ohir los consells y agradables conversas dels mes íntims, constants y fiels amichs sèus, y en especial de tres nobles y respectables varons, cada un dels quals tenia 'l deber de instruir á sa manera als inocents infantons de la casa comtal. Tot passejant per los jardins del palau durant l' istiu, ó á la vora del foch al ivern, en presencia dels cuydadosos pares, anavan aquells tres amichs y mestres, infundint en l' ánimo dels infants las bonas ideas que 'ls havian de servir pera mes endevant, y de la manera mes senzilla y amena procuravan captar sa atenció, y feyan que 's gosassen en lo mateix que 'ls referian. Era l' un de ells lo levita Joan, sacerdot; l' altre En Bernat Guillem de Queralt, y l' altre 'l noble y estrenuo cavaller Ramon Folch, vescomte de Cardona. De Dèu los parlava 'l primer, de la bona amistat ó sia de la honra del próxim lo segon, y 'l tercer, so es, lo cavaller, los parlava de la honra propia, de la dignitat del home y del despreci dels perills quant se tracta de salvar la honra, perque deya: «Home sens honra may será valent, la honra es lo camí del valor y

de la grandesa, y per la honra ha sabut á voltas un home sol abátrer als mes altius poderosos, y dispersar á numerosos enemichs.»
Entre 'ls exemples del levita, pera probar la necessitat de bona amor entre 'ls germans y 'l mal resultat de la ambició y de altres baixas passions, sortian á menut historias com la de Cain y Abel; en boca del amich Queralt anavan curiosos fets que conduhian á probar que la vera amistat es un dels principals consols de aquest mòn, y que la fidelitat era una de las cosas mes admirables, en termes que Dèu fins arribava á dotar ab aquest noble instint á las bestias; y pera amenisar sos consells, recitava també 'l Queralt petitas historias de cassadors, la de Pirro, á qui seguí lo sèu estimat ca en la foguera, y la del petit gos que acompanyá en son viatge al jove Tobias; anyadint que mes de una volta se havia vist fins ser eixos fiels animals los delators de crims contra sos amos, pera averiguació dels quals en va 'ls homens s' havian esforsat. Los recorts del noble Folch tots se reduhian á renovar fets dels gloriosos antepassats del Comte, comensant per los del primer Jofre en Normandia, esplicant lo castich que per sa ma enviá Dèu al envejós que havia donat mala mort á son pare, y probant per mòlts altres successos que sempre fou la honra patrimoni del senyors de sa noble terra, y que en va podia faltar may ningú á ella sens rébrer condigne cástich ó dels mateixos senyors ó dels fiels vassalls que 'ls servian.

Tal era la bona aygua ab que 's regavan aquellas plantas soberanas en lo palau del Comte de Barcelona, lo qual demanava sempre á Dèu que 's cumplissen los bons consells de aquells tres amichs, y que com ells pensássen sos fills y sos vassalls pera felicitat de la terra que 'ls primers havian de regir, tant mes, quant en mitj de aquells goigs y del constant desitj de que los dos germans fossen iguals ó se semblassen en tot, observavan, així 'ls Comtes com sos amichs, que era molt diversa la atenció ab que estavan un y altre germá, y mes que la atenció l' interés y sentiment que demostravan quant se parlava de algun fet de aquells que íntimament tocan al cor. Peró com la esperansa dels pares es tan gran y ab ella y ab l' amor que 'ls manté no saben prevéurer mes que lo bè que ells desitjan, sols benestar y ventura anava esperant lo vell Berenguer de aquells dos pulits brots de sa prossapia; y així anaren aquestos creixent, y ab tot y 'ls bons consells dels amichs, aná desplegant cada un son natural instint que ja indicavan desde petitets, fins á arribar ja al temps de buscar sols

consells en sa propia rahó y consciencia, sens necessitat de rébrer ja 'ls dels tres amichs, tant del Levita, que era 'l mes entrat en anys de tots tres, com del noble vescomte Folch, que era 'l mes jove y vigorós, en termes, que confiava encara seguir en sas jornadas als dos bessons, ab la mateixa llansa ab que seguí un dia á son pare per las fronteras del vehí regne de Aragó; y axí á forsa de anys, entre dolors y temors, arribá la hora en que 'l Comte pare hagué de pagar lo tribut que paga tothom en aquest mòn, y alentat per lo mateix desitj de fer iguals á sos fills, y complahentse sols en la seguretat de que eran ja aptes pera governar y pera sostenir una batalla, cego per son amor, que no li deixava véurer la diversitat de instints de sos fills, feu son testament, disposant de sos bèns y de son ceptre, y per tal acte fou trobat, després de mort lo comte Berenguer lo *vell*, que 'l successor en lo comtat de Barcelona no era un tot sol, sinó dos: lo pare deixava sos bèns y son ceptre indivisibles, y axí entravan á ser, desde aquella hora en endevant, comtes de Barcelona, tots dos á la volta y sens divisió, los dos infants bessons Ramon Berenguer y Berenguer Ramon.

CAPITOL III.

Com era tanta la generositat de Ramon *cap de estopa*, que consentí en partir los bèns y 'l poder, y com aná creixent la ambició de Berenguer, sobre tot quant vegé casat á son germá ab una hermosa dama, de la que tingué Ramon un fill, anomenat Ramon Berenguer, que fou lo tercer de aquest nom.

Per indivís regíren y governáren los dos germans lo Comtat de Barcelona, y entorn de ells, y sempre fiels en sa ajuda acudíren constantment tots los barons y cavallers de sa terra, sens faltar entre èlls may los bons amichs Queralt y Folch de Cardona, pus era mort ja lo bon levita Joan, y á exemple de ell, tots los vassalls no esperavan mes que ocasions pera ser útils á sos senyors. No obstant uns y altres anavan reconeixent mes y mes cada dia la diferencia de carácter dels dos comtes germans: era 'l *Cap de estopa* suau y dòls en son tracte, y tan amich de favoréixer al qui 'l servia ó estimava, que tot ho hauria donat, sens mirar may son profit: en son palau admetia sem-

pre als bons vassalls, trobant gust de conversar ab ells, y quant li demanava 'l pobre, may quedava la desgracia sense consol; consentia sempre en quant li exigia son germá, y tan prompte com arribá á la edat de sentir lo foch del amor, no pogué amagar, com tot cor bo y sensible, la inclinació natural que sentia, pus contemplava ab goig la verdadera hermosura y suspiraba per ella; y en cambi, son germá Berenguer parlava poch y asprament, fugia de tot tracte, si bè no li desagradava la apariencia cortesana, era exigent ab són germá y ab sos servidors, aficionat á la vida selvática, ausentantse continuament de sa casa pera córrer en las montanyas derrera de una llebra ó de un singlar, y may may havia manifestat exteriorment pur amor á cap dona de sa terra. Així comparant los amichs y cavallers tan marcada diferencia, y aludint á Berenguer, comensavan ja á dir entre ells, pressagiant un mal succés, aquell adagi de que «Espina que ha de punxar aguda naix,» y naturalment anavan concebint major afecte al bon comte Ramon, y fins son afecte anava tornantse involuntariament en vigilant y temerós cuydado per qui tan digne era de regir la terra catalana; y en eixa vigilancia y temor no eran los menos zelosos los dos grans amichs de la casa comtal, Queralt y Folch de Cardona, sobre tot per las mostras de ambició que comensava á donar l' un dels dos Comtes germans, de manera que per ellas corria perill de que algun dia quedás trastornada la obra de Berenguer lo *vell.*

No havian passat dos anys de la mort de aquest magnánim Soberá, quant en efecte comensá á punxar de fort la espina que nasqué aguda, pus reclamant un vassall lo cumpliment de un cert pacte que havia fet amagadament l' ambiciós germá, feu notar al bondadós Comte son notari, que la firma de Berenguer portava ademés lo nom de *rey,* dictat nou en las costums de la terra, y que descubria una ambició mes gran de lo que tothom podia créurer. Aument de cuydado y de temor fou aquesta novedat pera 'ls amichs del comte Ramon *cap de estopa,* peró per mes que l' avisáren, tan poch maliciós era aquell de son germá, que ni cas feu del avís. Y no tardá aquella primera prova de justificar prest la ambició del germá, y de aumentar lo temor y 'l zel dels dos antichs amichs de la casa comtal: ab lo mateix amago y mala intenció comensá Berenguer á fer enfeudacions y gracias á alguns vassalls pera ferlos sèus, ab pacte de que, quant vingués lo cas, l' ajudássen en tot, *just ó injust,* y essent alló pressagi cert de alguna tempestat en la bona pau de la familia, sabent que

l' ambiciós germá no estava content ab la indivisió, á fi de evitar perills, proposáren alguns magnats y consellers dels dos Comtes, com eran los bisbes de Barcelona y Gerona, ab los vescomtes de las mateixas ciutats y 'l de Cardona, que fossen dividits los bèns y 'l govern, y que en aquest alternassen mitj any cada un dels dos germans, pus sabut es que «en amor é imperi no hi cap partiment.» Sols calgué indicar aquesta proposició al generós y bo *Cap de estopa*, pera que la acceptás de seguida, tant mes quant creya que alló seria la antorxa de pau y 'l verdader llas de unió ab son descontent germá, á qui no volian contradir del tot aquells venerables amichs, alegant que se ignorava de dret quín era 'l verdader hereu, per no existir cap lley en tal temps que fixás la primogenitura en los fills bessons; y així doná lo comte Ramon á son germá Berenguer, gran número de castells, las ciutats de Manresa y de Vich, algunas vilas, pobles, cabanas, honors y terras, la meytat de las lleudas, monedatges, judicaturas y altres drets, la gran torre Geronella y 'l palau comtal de Gerona, y moltas altres é infinitas cosas que seria llarch de contar; avenintse finalment en que partirian la morada en lo palau comtal y principal de Barcelona, de manera que l' un dels Comtes l' ocuparia desde la festa de Nadal á la de Pasqua y l' altre desde la Pasqua á Nadal, y mentres l' un dels Comtes estás en ell, l' altre disfrutás de certas casas y del castell de Port, que hi havia al peu de la montanya de Monjuich. Y no content de ser tan generós lo bon *Cap de estopa*, pera compláurer á son germá, fins se obligá á serli fiel en lo tracte y á ajudarlo en tot lo que possehia, y fins, com en seguretat, li doná fiansa en lo sèu y com á tributari lo moro Almudáfar y las parias, donatius y censos ab que aquest havia contribuit ja al difunt comte Berenguer lo *vell*.

Tanta bondat y generositat de part del comte Ramon *cap de estopa* semblava que havia de ablanir lo cor del ingrat germá, que per ingrat se podia bè tenir quant ab tot y compláurerlo com volia, no donava ni la mes senzilla prova de regonegut, pus seguia ab lo mateix retraiment y ab la mateixa aspredat, no buscant mes que la companyia de gent desconeguda, y passant la vida en cabalgadas y casserias. Y era aixó sens dubte, que induhit per son mal instint, quant mes satisfeyan sa ambició, mes aquesta creixia en son ánimo, de manera que no era ja sols la enveja de voler pera sí lo que cobdiciava, sinó la de que 'ls altres no tinguessen cap felicitat pera ells.

Y així es per demés indicar que no tenia un goig lo bon germá, que no fos causa de encéndrer en lo cor del envejós Berenguer las mes grans iras, com de ellas anavan naixent en son cap los mes malvats pensaments.

Una de las causas que avivåren la mala enveja de Berenguer fou la nova de que son germá era estimat per una hermosa y noble dama, tan noble y hermosa que sos pares no la darian per esposa sinó á un príncep que fos tan galan com poderós. Arribat lo dia de tanta fortuna, tot lo palau comtal de Barcelona se omplí de cavallers y damas, pera véurer arribar á la hermosa Mahalta, á la filla del famós y valent príncep y capitá norman Robert Guiscart, duch de Calabria y de la Pulla, conquistador de la Sicilia, á la qual acompanyaba l' arcabisbe de Bari y gran número de magnats y gentils homens de sa terra. Així que la vegéren en Barcelona, tothom li doná 'l nom, per sa bellesa y virtuts, de digne successora de aquella Almódis que tan ditxós havia fet á Berenguer *lo vell*, y contemplantla, feya tothom mil pressagis de goig y de ventura pera 'l bondadós comte Ramon, que tan digne era de ser estimat per la bella Mahalta y per qualsevol dona, així també per sa bellesa, com per sa bondat. Mes ¡ oh quína fou la ira que aquella ventura del germá encengué en lo cor del envejós Berenguer!—Es á dir (comensá parlant ab sí mateix), ¿que Ramon per sa bellesa ha de ser considerat com á príncep digne de rébrer per esposa á la filla de Robert, y com á poderós se 'l déu tenir, quant sabut es que sols á un poderós la volia donar son pare? ¿Qué no podrá en lo cor una dama hermosa, casada ab un de sos comtes, y filla de tan famós príncep y capitá? ¿Qué ha de semblar mon poder á mitjas, quant veja que la cavalleria, la noblesa, la cortesania, l' obsequi y la festa vajan sempre rendidas entorn dels peus dels dos coronats esposos? ¡ Malehida es ma estrella, que 'm feu náixer sols pera empunyar mitj ceptre, sols pera ser mitj soberá!

Y lluny de disfrutar de la satisfacció general, se vegé continuament á Berenguer solitari, pensatiu y cabilós, y fins desapareixent en moltas ocasions sense saber ahont parava.

Entant los Comtes esposos no hi cabian de satisfacció y alegria, y ajudavan á proporcionárlosen mes y mes tots quants eran fiels vassalls del poder comtal y particulars amichs y admiradors del comte Ramon y de sa bella esposa Mahalta.

Peró si bè l' envejós Berenguer meditava mils plans ambiciosos,

cobdiciant la ventura de son germá, tot son retraiment y tota sa im-paciencia foren res, quant se feu pública altre venturosa nova que era resultat de la primera. Las campanas de las iglesias y 'ls crits del poble avisáren per tot que la comtesa Mahalta acabava de donar á llum un robust infant, á qui havian posat en lo batisme lo nom mateix del pare y del avi, considerant ja aquell nou plansó com al verdader successor de la línea comtal y perpetuador dels heróychs fets dels antepassats. En aquell nou Ramon Berenguer, tercer de aquell nom, veyan los fiels naturals del comtat de Barcelona realisats lo pronóstich y esperansa de Berenguer *lo vell*, que sols desitjava reconquistar, pera ventura de sa terra, tots quants dominis guardavan encara los de la mala secta, y entre tant goig y ventura sols un sentiment quedava pera 'ls bons vassalls, y especialment pera 'l comte pare, Ramon Berenguer, qual era que com ells no la disfrutás, ni tant sols se deixás véurer pera presenciarla, son aspre germá, lo comte Berenguer Ramon, repetint sempre aquell ab sensible amargura: —¿Qué dech fer mes jo á mon germá pera que estiga content? ¿Per ventura no sòn en tot iguals, axí en poder com en riquesa, los dos comtes soberans Berenguer Ramon y Ramon Berenguer?

CAPITOL IV.

De la manera com lo mal germá se mudá de aspre en festiu, pera enganyar al bon *Cap de estopa*; com aquest lo cregué, seguintlo á una partida de cassa, y del afany que tinguéren los amichs de la casa comtal, al saber que havia sortit de ella lo comte Ramon.

Iguals, en efecte, eran, aixi en poder com en riquesa, los dos comtes soberans de Barcelona, mes no ho eran ni en felicitat ni en ambició. La existencia de aquella en lo cor de Ramon era lo que feya créixer la altre en lo cor de Berenguer, y no podent ja mes contenirse l' ambiciós germá, mogut per son instint ó aconsellat per malsins, que may ne faltan prop dels ambiciosos, ideá lo descontentadís Berenguer lo pensament mes baix é infame que pót concebir l' enteniment humá, y com la maldat may sól obrar ab valentia sino traydorament, tan mala com la intenció de aquella fou la manera de portarla á cap, pus fins arribá son cor á fingir sentiments y propensions que may li havian sigut naturals. ¡Tan gran es l' esfors del

dolent, quant no véu devant sos ulls mes que 'l profit que ambiciona!

Lo pesar, donchs, que amargava la felicitat del *Cap de estopa* per lo comportament de son germá no tardá en desaparéixer, y fins se cambiá en major alegria per lo que anava observant á poch de haver nascut son desitjat y hermós fill, idolatrat objecte del pare y de la bella Mahalta, com y també de tots los naturals fiels del comtat de Barcelona. Lo comte Berenguer, lluny de ser l' aspre y queixós germá, era llavors lo company constant dels felissos esposos, y á ells procurava compláurer continuament, y en sos brassos mes de una volta se veya alsat l' infantó comtal en mitj de festas y caricias, y quant se feyan pressagis de goig y de ventura pera 'l tendre successor, no era may son oncle Berenguer qui mes enderrera 's quedava, y tal era la manifestació de alegria del traydor en favor del content pare y espós, que així aquest com la esposa y molts dels amichs que assistian á la comtal cambra quedavan enganyats, mes que admirats, tant mes quant fins veyan que Berenguer sols se desvetllava pera tenir content á son germá en tota classe de obsequis. Entre 'ls amichs, no obstant, dos n' hi havia, antichs en la confiansa de la casa comtal, y constants testimonis de tot quant en ella havia succehit desde 'l temps de Berenguer *lo vell*, los quals, devant la repentina mudansa del ans aspre germá y de sa innatural y exagerada satisfacció, escoltavan y callavan admirats, pus si bè temian que tot alló fos fingiment, no podian pensar may que aquest se sostingués, sobre tot entre germans, pera preparar així mes segura y confiadament un acte diabólich y cruel.

Com la admiració y silenci de aquets dos amichs no deixá de ésser notada per l' ambiciós Berenguer, procurá 'l traydor mostrarse amable y obsequiós ab ells mateixos, y aprofitant un dia de tenirlos ocupats fora de la cort, fent que així ho ordenás inocentment son germá y que res pogüessen sospitar los altres, á qui fins s' havia brindat Berenguer de acompanyar en son encárrech, segur de que ja se oferirian á cumplirlo sols; proposá al bondadós *Cap de estopa* un agradable projecte de solás y passatemps, en qual realisació esperá 'l dolent germá portar á efecte lo cruel acte que havia ideat lo sèu foll magí.—Envejable es realment, digué á son germá Ramon, l' estat ditxós en que 't trobas, mes ton amor de pare y de espós te tè tan lligat á ta cambra comtal, que no sols no gosas com á príncep,

sinó que ni com á home, com al mes ínfim de tos vassalls. Ja que no dònas batallas, fingéixtelas al menys pera esbarjo del cor: fes com jo, que passo las millors horas de la vida tirant al ayre 'ls falcons y fent córrer mos llebrers. ¿Que per ventura pensas que de aixó ton amor ne patiria? Al contrari, germá: la ausencia fa desitjar mes lo goig perdut, en son recobro se gosa mes y mes, y ja veurás com es doble la satisfacció al retornar, sobre tot quant contes á ta esposa lo que t' haja passat en lo camp, quant li fassas carinyós present de la mes escullida presa que hajas fet, y quant deixes sobre la blanca ma de ton petit infantó lo mes bell y pulit aucell que haja agafat ton astor. Anem, germá, anem, dona uns quants dias de esbarjo á ton esperit, que no 'n patirá l' amor, y vina ab mi, que en mon palau de Gerona nos espera ja numerosa comitiva, coneixedora de las millors vernedas, y la mes apte en fets de casseria. ¿Ahont millor póts anar que á la casa de un germá que tant te estima y tant s' interessa per ton benestar?—Y ab aquestas y altres dolsas paraulas, pintant la hermosura del camp, lo viu aparato de las comitivas, las gratas aventuras que s' ofereixen y 'l major goig de la tornada, tentá de tal manera l' ánimo del bondadós germá, que aquest, impacient pera disfrutar de tan grat ó inocent passatemps, y pensant mes que en la diversió en la tornada, pel goig de oferir la presa que fes á sa hermosa Mahalta, accedí als prechs de Berenguer, disposant ja desde aquell moment un y altre germá pera poder sortir la matinada seguent ans que eixís lo sol.

Al solicitar lo comte Ramon de sa esposa la gracia de que 'l deixás anar per pochs dias á una partida de cassa, lo prech costá una llágrima á la esposa, peró llágrima de anyoransa prematura de amor, nó de tirania conjugal; y tan bona y tan candorosa era la comtesa Mahalta, que lluny de aparentar disgust á son estimat espós, afanyás tan sols desde aquell instant pera que res li faltás que pogués contribuir á sa comoditat y benestar mentres hagués de estar separat de sa companyia y de la de son fill. Y fins apressurá la hora de recullirse, pera que cap ne perdés de dormir lo marit, y amorosament ab ell se tancá aviat en la cambra, y dolsament dormí á son costat, encara que guardant la petita pena de tenir que separarse de ell.

A la matinada seguent, tot lo pati del palau anava ple de patges, criats, munters y falconers, portant aquestos barras plenas de gri-

fauts, sacres, esparvers y tota clase de falcons, ab sos corresponents capells, gits, cadenas y cordas, y en los sarrons las louras, carns y demés necessari pera mantenirlos y avesarlos; per tot arreu se removian y broncavan encordadas de gossos; per tot se veyan arquers que preparavan archs, viras y passadors, y 'l so escapat una volta que altre de algun corn ó trompa de cassa donava indici tot sovint de que se estava preparant una gran partida de cassa, y que era 'l lloch ahont se prevenia y de ahont anava á sortir lo gran palau comtal de la ciutat de Barcelona.

Arribada la hora, vestit ja y á punt de cassa lo comte Ramon, un esclau negre tragué de sa gàvia al astor que era mes estimat del Comte, y esperá á la vora de la cambra comtal pera entregarlo á son senyor; y donat ja 'l corresponent avís, mentres la enternida esposa mirava desde son llit tot quant feya l' espós pera prevenirse, y de ell esperava una carinyosa despedida, sonáren á ple, com de costum, las trompas dels munters comtals, y 'l comte Ramon, ferit en lo mitj del cor de ternura y sentiment, s' abalansá pera donar un ardent pató á la trista mare y al hermós petit, que dormia en sos brassos. Mes ¡ oh quin sobresalt fou aquell! Al soroll de las trompas l' infantó despertá com espantat, y á pesar de sa tendre edat, feu un expressiu moviment com recullintse y amparantse en lo pit y en los brassos de sa mare, y esclatá en un plor. Aguda sageta era aquella que 's clavava en lo cor de un bon pare, lo qual, sentint instantánea melancolía, hauria, si hagués pogut en aquell instant, sospés lo goig que esperava fins renunciant á ell. Pero era ja tart, y considerant aquell pasme del infantó com un efecte natural, procurá lo Comte sortir lo mes prompte possible de aquella mala situació, y abrassant fortament á mare y fill, omplíls de patons, y, humitejats los ulls, sortí de la cambra. Al arribar á la porta, no pogué menos de girarse, com despedintse ab la vista, y encara que era millor lo silenci pera no avivar lo sentiment, no pogùé menos de dir á la esposa:—A mon fill te encomano, mentres que jo estiga ausent.—A quals paraulas contestá la mare: —No teniu que dirme aixó, espós, pus ja sabeu que ell es lo llas de nostre amor, l' escut de mos drets y la esperansa de la terra. Vos sòu tan sols lo que deveu guardarvos, pare y marit, y feu que us guarden axí mateix los bons amichs que ab vos vajan!

En compte de ser estas últimas paraulas de la Comtesa la senyal de sa resolució en aquells moments, feu certa suspensió 'l Compte,

com que ellas li haguessen portat un trist pensament, fixás per un instant ab lo cap baix, y prenent de las mans del esclau l' astor que eix li presentava, se 'l deixá quiet sobre del muscle esquer, y partí, saludant ab la ma á sa esposa y á son fill. Lo poch maliciós Comte donava llavors per primera vegada en que sos principals amichs eran fora de Barcelona, y en que fins ignorava quíns serian los que devian acompanyarlo en aquella diversió y recreo!

Després de axó las trompas tornáren á omplir l' ayre de aguts sons, y la comitiva emprengué precipitadament son camí, perdentse de vista de la ciutat de Barcelona.

A ella s' dirigian en la mateixa ocasió los dos fiels amichs Queralt y Folch de Cardona, que tornavan de cumplir l' encárrech á ells fet per los Comtes soberans, y ohint aquella inesperada senyal, creguéren realment que algun senyor del Pla sortia á cassa, y cap pressa donáren á sos cavalls, fins molt temps després, en que ja casi tocavan las murallas de la ciutat. Allí involuntariament sentíren ponderar per los que passavan la magnificencia y aparato de la comitiva, y dihentlos, pera satisfer á sas preguntas, que 'ls dos principals cassadors eran los dos Comtes soberans, doná un gran sospir lo Vescomte, y después de apretar la ma al Queralt, afluixá la brida, y á esperó batut apretá á córrer com un foll, seguintlo ab igual foch lo company que ab ell venia.—¡Dèu del cel! esclamá aquest. ¿Qué es lo que passa?... ¿Si per aquest motiu nos traguéren á un y altre de la casa en aquest dia?—No hi ha dubte, contestá 'l Vescomte. Correm, Queralt, correm, y Dèu fassa que arribem á temps, y que nostres temors no sian una trista veritat! Correm! Correm!

Com á llamps correguéren en efecte los dos bons amichs de la casa comtal, si bé era ja tart pera burlar als traydors que se havian perdut ja per los mes desconeguts camins; com á llamps passáren per los carrers, pujant ab la major pressa al palau, averiguant ab mes pressa encara, si bé que ab prudencia y dissimulo, quánt podia ferlos saber la Comtesa; com á llamps, després de encabalgats de nou, tornáren á traspassar carrers y plassas y camps y camins; y com á llamps, per fi, se perdéren instantaneament de vista, buscant cegos lo camí per ahont poguessen encara atrapar als cassadors comtals.

En tant que corrian los nobles amichs Queralt y Folch de Cardona, sens detenir may sos cossers, y ab veu sempre agitada y ar-

denta, sols una pregunta sortia de sa boca, y que feyan á cada un, home, dona ó infant, que trobavan pel camí, á saber:—¿Sabeu cap ahont se dirigíren los cassadors que acompanyan als comtes de Barcelona Ramon Berenguer y Berenguer Ramon?

CAPITOL V.

De la tristesa que sentí 'l comte Ramon durant la cassa; de com Berenguer matá á son germá traydorament, y de com aquell prengué per testimoni de sa mort á son fiel astor.

Era ja hora tarda, en que l' sol comensava á privar de sa llum al extrem de orient, y en que cap á la mateixa direcció los turons y 'ls arbres van extenent y prolongant sa sombra en terra fins á confóndrerse totas ab la de la nit.

Escampats en diferentas collas los cassadors, si bè avisats de trobarse en un punt dat tan prompte com se pongués lo sol, corrian per las parts mes encrestadas dels puigs los munters, y seguint aislats los falconers, cada un per ahont millor li semblava, vinguéren á quedar ab escás acompanyament los dos Comtes germans, los quals no havian descabalgat encara, entretenintse fins llavors en contemplar las sorts y habilitats dels servidors. Poch havia cuydat de cassar lo comte Berenguer tenint fixa la vista y lo ánimo en millor presa, y 'l desditxat comte Ramon, guardant en la ment la memoria de sa esposa y de son fill, pesarós per lo pensament que li ocorregué al despedirse d' ells, y ferit de melancolia, per la que ocasiona á tal hora 'l sol en llochs boscosos y solitaris, ni tampoch se cuydava de cassar, ni menos n' hi feya venir ganas son fiel astor, que, arreplegat en sas alas y quiet, ni volia remontarse, ni feya cas dels aucells que li passavan per prop.—Sembla que no us dona gust la cassa, digué 'l mal intencionat germá al trist Ramon; no es á cavall com millor se juga la acetreria, pus en la part fragosa, ahont no entran cabalgaduras, es ahont mes abundan los aucells. Creheume: deixem los cavalls, que nostres patges los guardarán aquí al pla, y entrem en la vehina perxa, que no us haveu de arrepentir de haverla visitada. —Peró, germá, contestá Ramon, ¿cóm, després de havernos tant

cansat, encara no estau satisfet de la numerosa presa que guardan los patges, y encara voleu entretenirvos, en hora tan tarda y quant lo sol está á la posta? ¿No veheu encara la distancia que falta de Sant Celoni á Gerona?—Mal cassador sou si temeu anar de nit. ¿No sabeu que en aquesta hora hi veuhen menos los aucells y mes los falcons? Ja veuréu, ja veuréu quín rato mes deliciós anam á passar, y que valdrá per tot quant havem disfrutat de dia.—Y tot baixant del cavall, anava senyalant Berenguer los aucells que atravessavan pera anar á ajocarse en la espessura de la perxa, y dava pressa á son germá, qual cavall sostenia un patge per la brida, com no dubtant de que l' un germá no 's negaria als prechs y exigencias del altre. No obstant, dominat per sa extrema melancolia y anyoransa Ramon, si bè descabalgá, peró al posar lo peu en terra, y sentint á la orella cert esfareiment fantástich de son astor, semblàli de repent com mes solitaris y tristos los encontorns de aquell lloch desconegut, y esparverantse al adonarsen que el patge arriava ab forsa 'ls cavalls cap á fora del boscatge, feu un moviment de sorpresa cap enrera, y no pogué menos de sospirar, vehent brillar en los ulls de Berenguer certa alegria infernal, que li pressagiaba la mes trista sort. —¡Ah! esclamà; sortim, sortim, germá, de aquest lloch tan selvatge, pus mes que prínceps semblariam aquí bandolers.—Y alsant la veu ab espant, de véurer que 'l patge atiava los cavalls pera separarse, cridá resolt:—No!.... No!.... No 't separes, patge; detente, macip.... Espera, espera; tórnam mon cavall, que vull fugir de aquest mal lloch.—¿Que teniu por, germá? preguntá Berenguer, agafant de la ma á Ramon, y com volentlo fer seguir suaument fins al girant de un marge immediat.—Tanta por tinch, contestá 'l desditxat Ramon, avansant involuntariament lo pas mes que son germá desitjava, tanta es ma por, que jo no sè esplicar lo que veig devant mos ulls! Tanta es ma por, que jo mateix no puch enténdrer cóm la tinch, y si al menys jo pogués estar segur de que ma por fos realitat..... —Al ohir aquestas últimas paraulas Berenguer, tement que son germá, al tocar la realitat, no 's refés pensant en la defensa propia; interrompentlo, y sens deixarli acabar lo que deya, subjectál ab la una ma, y desenveynant ab la altre lo punyal que duya en lo cinter, donáli una forta punyalada en lo pit, dihentli al mateix temps aquestas paraulas:—Donchs, si por tens, acaba aquí la vida, que indigne es de anomenarse príncep qui tremola com á fembra.—Ah!! cridá 'l

desventurat Ramon; ¡fratricida!!—y caygué rodolant en terra, al mateix temps que, espantat son germá per lo crit de la víctima y per la repentina acusació de sa conciencia, retrocedia tres ó quatre passos, soltant involuntariament de sa ma la arma traydora.

Al cáurer lo ferit, alsá 'l vol rápidament l'astor, y dant una volta entorn del cap de aquell, se sostingué un moment en l'ayre, com no volent tocar la hermosa cabellera de son amo.

Inmóvil per alguns instans l'assessí, ni gosava á fugir, vehent que son germá no era mort del tot, ni 's resolia á avansar pera repetir un nou y cruel acte.—Dèu del cel! esclamá, ¡á quín punt m' ha portat ma ambició!—Y 'l desvalgut Ramon, que, fregant son atropellat cos per terra, havia lograt girar son cap de cara al fratricida, vehent á aquest indecís y parat devant sos ulls, li digué:—¿Qué esperas, traydor, que ni sabs fugir, ni m' acabas de matar?—No hi ha remey, digué pera sí Berenguer, y pus ma ambició m' ha portat á un acte infame, convé ferlo per complert.—Y anava á avansar, quant revolotejant per devant de sa vista l' astor de Ramon, detingué de nou son vol, venint á posarse després sobre l' ensangrentat pit de son senyor. Agafál llavors lo ja sens forsas *Cap de estopa*, y arreplegant las que li quedavan, fent respirar tota sa ánima pels ulls y ab to de pressagi, digué al que li havia dat la mort:—Pus la ambició t' ha fet cubrir de sanch l' escut de tos avis, no valga la soledat del lloch pera ocultar ton crim, de ell sian testimonis las pedras y 'ls arbres que 'ns rodejan, de ell sia acusador aquest leyal astor, que pórta sas alas mulladas ab ma sanch!—Y tirant al ayre ab tota sa forsa al dócil animal, incliná ja sens esperit son hermós cap, y rodolá de nou, com en convulsa sacudida, per una petita pendent immediata, al extrem de la qual se estenia un gorch ple de ayguas infectadas. L' astor doná un jiscle al crehuar per devant de la cara del assessí, y aquest, bregant de prompte entre sa vergonya, son arrepentiment, sa por y sa ambició, encara que feu algun moviment, peró en res pogué detenir lo vol del animal, que 's posá en la extremitat de un arbre, desde 'l qual no apartava 'ls ulls de la pobre víctima. En tal estat, y convensut lo fratricida de que son germá era mort, fixás, pera recobrar esperit, en lo major poder que li esperava, sent desde llavors Comte soberá absolut, y acostantse lentament fins á la vora del gorch, apretá ab tremolosa ma lo cos del desgraciat Ramon, y 'l feu cáurer dins de las ayguas; y sens curarse de si quedava ó no

submergit, ple de horror per lo que feya, girás subtadament al instant de tocarlo, y fugí de aquell lloch corrents y depressa, en busca del cavall y del patge, que esperavan ja á alguna distancia de allí. Al trobarlos, cabalgá Berenguer tot subtadament, donant ordre al patge que abandonás y deixás llibre al cavall de Ramon, atravessá camps y senderas fugint del dret camí, fins á topar ab alguns dels cassadors que per allí se entretenian; y ponderant ab fingit sobresalt, axí que 'ls vegé, sa impaciencia y cuydado per l' estravio de son estimat germá, feu anar passant la mala nova de unas collas á altres, interessá en la busca als que eran innocents en lo crim, y á poch tot eran ja crits y senyals y tochs de trompas y novas ordres y anadas y vingudas, alsantse per tot arreu lo crit de ¿Comte Ramon, ahónt sòu? y acompanyant aquest crit, pera major fingiment y dissimulo, gemechs y sospirs, forsadas llágrimas y laments del mateix assessí, que repetia per tot:—Germá de mon cor, torna prest á ma presencia, si no vóls que 's rendesca de angustia lo que es la meytat de ton poder, de ton honor y de ta vida!

Axí durá aquest moviment per llarch temps, fins que l' agut toch d' un corn de munter, fent la senyal convinguda, doná avís de que s' havia trobat ja al comte Ramon, mes com no bastava aquella senyal pera saber si 'l trobat era mort ó viu, corregúeren al punt de ahont venia 'l so tots los cassadors, y després de haver trobat ja ab admiració lo cavall de Ramon sol y pasturant per las voras de la perxa, penetráren en ella, y al moment divisáren, mitj enfonzat en las ayguas, lo noble cos del desgraciat *Cap de estopa.*

Aquí fou la major apariencia de desespero del germá, que comensá á esplicar lo cas del estravio á sa manera, á malehir als assessins del comte Ramon, á donar ordres pera que 'ls buscassen per aquells llochs immediats, y á despatxar troters y avisos á la ciutat de Gerona, pera que sens tardansa enviassen allí forsas y recursos á fi de poder trasladar dignament lo cos de son desventurat germá.

Quí 'ls hagués dit llavors als dos fiels amichs de la casa comtal, Queralt y Folch, que, al arribar á la ciutat de Gerona, no havian ja de ser comtes per meytat los dos germans Ramon Berenguer y Berenguer Ramon?

CAPITOL VI.

Esplica la tristesa de la ciutat de Gerona al saberse la mort del comte Ramon; de com, al entrar la comitiva, lo capiscol de la Seu no pogué entonar lo cant de costum, y de com fou descubert l'assessí per medi del astor y dels dos fiels amichs de la casa comtal. Descendencia del comte Ramon Berenguer *cap de estopa*.

Lo dol y tristesa que s' observavan en la ciutat de Gerona lo dia de la mort del comte Ramon Berenguer no poden esplicarse per lo dolor que causaria. Las damas recordavan la hermosura y bondat del infelís Comte, los homes comentavan sa generositat y altres virtuts, los innocents petits se miravan ab sos propis germans, com comprenent la gran tristesa que á un germá ha de causar la violenta mort de un altre, los ancians, horrorisats del cas, demanavan venjansa al cel, y ab tot y aixó, dominat lo poble per la trista idea del cruel fet, apenas se sentia enrahonar pels carrers, pus tothom, confús, no esperava mes que 'l moment de arribar la comtal comitiva que conduhia l' ensangrentat cadáver.

De repent un agut so de una trompa de cassa dona avís que la comitiva s' acosta, las campanas de la Seu rompen en tristos sons, lo poble s' aglomera prop de la iglesia, y de ella surt la fúnebre comitiva de sacerdots ab la creu santa, dirigintse cap al portal per ahont se deya que venian los cassadors de la casa comtal, que conduhian al assessinat senyor. En mitj de aquestos, portada per quatre munters, anava una llitera, ahont jeya l' ensangrentat y fangós cadáver, cubert ab lo mateix manto de la víctima, y á son capsal, descabellat y ab aparent abandono de sí mateix, aixugantse 'ls ulls, ó mes bè, tapantse la cara ab tal pretext, seguia l' autor de aquella mala obra, l' ingrat y ambiciós Berenguer Ramon.

No bè, passat lo portal, se divisá la una comitiva á la altre, un plor general del poble expressá sentidament quánt li dolia la mort de aquell noble y generós senyor, y parantse lo sagristá de la creu, segons costum, pera que la sagrada comitiva s' amparás del difunt, com si fos un voler del cel, comprimit tothom al mateix temps per l' horror y per la curiositat, observás un silenci, que semblava á

propósit pera que 'l cant funerari ressonás ab mes tro y magestat. Lo capiscol, que estava prop del cadáver, inseguint sa práctica, aná pera entonar en aquell moment lo cant prescrit: *Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini suscipientes animam ejus;* mes ¡oh pasme! la veu del capiscol creixia y era mes robusta que may; sa boca, ab admiració propia, se esforsava pera entonar lo *Subvenite*, peró per mes que feya, de ella no sortian altres paraulas que las següents: *¿ Ubi est Abel frater tuus, ait Dominus ad Cainum* (ahont es ton germá Abel, digué 'l Senyor á Cain)?—¿Qué feu? En qué pensau?—cridavan los altres sacerdots volent corregir al capiscol é indicarli que era sols lo *Subvenite* lo cant que llavors corresponia, peró ni ells, al volerho indicar, ni 'l cantor al provarho de nou, poguéren pronunciar may aquella paraula, y en son lloch sols pronunciava lo que deya 'l capiscol, repetint aquest per tres vegadas ab veu clara y sonora:—*Ubi est Abel frater tuus, ait Dominus ad Cainum?*

Pasmats la comitiva y 'l poble, comensáren á fixarse en l' assessí y á recular com espahordits devant de ell, y temerós Berenguer de que per aquella amenassa del cel lo poble castigás allí sa ambició, alsant los brassos á tall de desesperat, arrencantse 'ls cabells y fent mostras del mes viu dolor, pera enganyar als que 'l contemplavan, esclamá:—Oh! no cregas, poble fiel, no cregas que la mort de mon estimat germá quede sens venjansa. No faltará qui sápia lo nom del assessí que la cometé, y tan prompte com á ma presencia comparega algun acusador, jo 't juro.....

—Donchs aquí 'l tens (cridá ab forta veu un cavaller, que, junt ab un altre, acabava de penetrar per entre la multitut, fins á col-locarse devant del mort y del assessí); aquí 'l tens, que, volant per los ayres y seguint ta comitiva desde 'l fatal gorch, ha ensenyat ja primer als innocents y fiels servidors lo lloch ahont jeya la víctima, y no separantse de ella en tota la travessia, vè ara aquí á recullirse tal volta en la fossa de son noble senyor. Mira, sobre 'l cadáver del desgraciat Ramon, cóm aleteja son fiel astor, que encara pórta las alas plenas de sanch; observal cóm te mira, acusantte; miral cóm se deixa cáurer y 's rebenta de leyaltat y de dolor sobre del mateix pit de la víctima!

Y alsant los ulls tothom, vegéren en efecte lo que anava dihent lo cavaller, al mateix temps que l'altre que l'acompanyava deya al assessí:—No jures, no jures, que serias assessí y perjur, y sinó, di-

gas, comte Berenguer, ¿perqué pórtas á ton costat la veyna del punyal sens l'arma...? ¿Regoneixerás ara aquest ensangrentat punyal que 't deixáres á prop del gorch, y que 'ns ha entregat un dels mateixos servidors que has enviat á Gerona pera portar la fatal nova?

Y ensenyant á tot lo poble l' ensangrentat punyal, lo rebaté ab forsa als peus del assessí, dihentli:—Recórdat, mal germá, de lo que en ta infantesa te contáren lo levita Joan y 'l cavaller Queralt, que tens á ta presencia!

—Y de las promesas que feu ja á ton venerable pare, Berenguer *lo vell*, aquest leyal vescomte de Cardona!

—Queralt! Cardona!!... esclamá avergonyit l' assessí. ¿Y qué preteneu, quant veniu aquí á acusarme devant de tot lo poble?

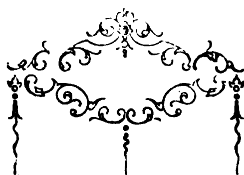
—Jo, contestá 'l Queralt, sols pretench salvar los drets de altres víctimas.

—Jo, digué 'l Cardona, fer confessar son crim al que las ha fetas, reptantte á tu, vil assessí, devant del trono de Alfons de Castella.

Entre mitj del pasme general que ocasionáren aquestas paraulas, mentres Berenguer quedava confús y ple de ira al mateix temps, los sacerdots s' en emportáren lo cadáver, la comitiva reyal se dirigí al palau, y cabalgant de nou los dos cavallers, Queralt y Folch de Cardona, desapareguéren rápidament, fugint lo perill que sas personas podian tal volta córrer en la ciutat.

Y en efecte, dins breu temps, reunits en Barcelona tots los magnats del comtat, aclamáren, á instancias de la comtesa Mahalta, successor llegítim del trono al tendre fill del desgraciat *Cap de estopa*, dantli per tutor al Comte de Cerdanya y per company en la tutela al noble Bernat Guillem de Queralt. Y mes avant, vensut en rept ó batalla, en presencia del rey Alfons de Castella, per ma del noble Folch, vescomte de Cardona, lo fratricida Berenguer Ramon fugia avergonyit cap á Jerusalem, pera purgar allí pelegrinant son pecat, y morir arrepentit lluny de sa terra.

De aquesta manera lo comte Ramon Berenguer tercer, lo fill de Mahalta y del bondadós *Cap de estopa*, lo que ab lo temps havia de trepitjar la Mitja Lluna en Balaguer, Besalú, Corbins y Mallorca, enrojint ab sanch mora la corrent del Llobregat, lo que havia de unir lo comtat de Barcelona ab lo de Provensa, alentant en aquest als trobadors y poetas, y conseguint lo timbre de fomentador del llenguatge vulgar en Occident, vingué á ser, ab seguretat y gloria, lo llegítim y únich successor dels dos germans, comtes per meytat de Barcelona, Ramon Berenguer y Berenguer Ramon.

Número 19.

DISCURS

DEL SENYOR DON CELESTÍ BARALLAT Y FALGUERA,

ALTRE DELS MANTENEDORS.

Eccel-lentíssim Senyor:

Plasent arribada ha sigut sempre la del mes de Maig, que desfá del tot las boyras ivernencas y fòn la nèu de las vessanas; peró es mes grata y deleytosa desde que al celebrarla, celebram també l' torneig anyal de la patria poesía.

En tant qu' allá defora Primavera gentil ab coroneta de verge, recorre turons y fondaladas, baixa á la planura, reposa en los marges de la humida maresma, y fa esclatar d' aquí y d' allá clavellets de pastó' y flors bosquetanas, es bella cosa congregarnos assí dedins per la festa de la Viola y de la Englantina, y sentir l' alé d' una altra primavera que renova la vida en nostres cors. Y mentres en la salzereda s' escoltan cantarellas y festeigs, y lays y aubadas, qu' en llengua d' aucellets anuncian las bodas del Rossinyol y la Rosa, es un gust delicadíssim sentir en lo palau de las glorias catalanas, epitalamis d' un nuviatge mes eccel·lent, cridoria d' unas castas esposallas entre l' Geni de Catalunya y la reyna Melodía; entre aquell Geni qu'

ab llum tranquila sab illuminar la terra, y aquella Reyna encantadora que sab ensisarla ab sas tonadas.

Que siguia, donchs, benvinguda la estació galana qu' es consol de nostras campinyas, y siguia per ben tornada la festa dels Jochs Florals que de sis anys á aquesta part reviscola las flors mes bellas del camp literari.

Vos, Eccel·lentíssim Senat Municipal, que bè sabeu que la fisonomía d' un poble tè de reflectirse en lo cel de la bellesa; que bè sabeu que la llengua, las costums de familia y las tradicions mes venerandas, si deixan apagar son veritable brill estétich, riscan de cáurer llastimosament al mitj del fang, arrastrant en sa cayguda la honra de la comarca; perque ho sabeu, haveu volgut protegir estas hermosas lluytas del ingeni poétich, y al protegirlas haveu rodejat á Catalunya d' una auréola esplendorosa, contribuint á donarli benestar per lo present y bona esperansa per l' esdevenidor. Lo Consistori os ne sent grat, Senyor Eccel-lentíssim. Lo Consistori os ne sent grat, y avuy per ma veu publica sa gratitut com altres anys ho ha fet per veus mes autorisadas. Lo Consistori ne sent grat aixís mateix á totas las Autoritats d' esta capital, com y també al il-lustrat Ateneo científich y literari, y á las demés Corporacions y personas particulars, qu' ab sa benvolensa, mirantlos de bon ull, y ajudant á son lluhiment han fet que 'ls Jochs Florals de Barcelona fossen dignes de la ínclita ciutat hont se celebran. Cobetjada sota l' mantell de sos magnífichs protectors, n' s ha donat aqueixa institució jorns d' alegría : jorns de fama 'ns donará devant la historia si l' mantell de l' amor no se n' aparta. Y no s' apartará, mes al contrari : que puig la célica poesía s' fa estimar sens' altre artifici que mostrar sas ricas galas y la dolsa espressió de son semblant, per tot arreu hont se li aixecan altars inflama 'ls nobles cors que bè l' adoran y n' fa guardians d' honor fidels é invictes.

Cregám y donchs qu' està ben assegurada la sort de nostra estimada Poesía, y alegremnos mes y mes al véurer que l' nombre extraordinari de sos aymadors lluny d' entelar lo brill de sa puresa, serveix tan sols per son major eczalsament y gloria. Poesía de nostras montanyas : ¿quí habia de pronosticarte per temps passat que t' arribás un jorn de tal ventura? Quant lo malaguanyat poeta Carbó vestia ab galas castellanas baladas inspiradas en las torrenteras del Montseny, quant lo Mestre venerat de nostre jovent literari s' creya

compromés á prevenir la estranyesa dels catalans al publicar una cansoneta catalana, ¿quí habia de prevéurer qu' á devant d' aquell rey aymador de la gentilesa tornássen á reunirse 'ls trobadors de Catalunya, y que 'ls cántichs novells arribassen á distráuren's del ressó dels cants antichs?

Emperó, com res d' aquest mòn esdevé sens un voler de la Providencia, havem de créurer que just á bon punt devalla la rosada sobre 'ls esplets de Dèu. Y si es ver que poden bufar de Ponent ventadas maléficas d' aquellas qu' amenassan agostarho tot abans de sahó y ferne en mitj de la plana un munt de cendras esmortuidas, no havem d' estranyar mica ni gens qu' ab nou dalé 'ns abassien las frescas marinadetas, puig está escrit que, no la mort, sino la vida, tè de surtir triumfant en llur feréstega lluyta.

Per aixó, benehint com á fet providencial la restauració de la poesía catalana, lo Consistori pensa portarla en avant, junt ab tothom qu' estime á sa patria, junt ab tothom que sentia la bellesa, la má encaixada ab la má, y l' ánima guiada per la llum del bon desitj.

Y no hi haje ningú que acuse d' estéril la obra que prosseguim. No es galvanisació d' una morta, ja ho havem dit altras vegadas. Es homenatge á una hermosa que s' havia endormiscat per algun temps, y qu' ara s' es despertada mes aixerida que may.

Miraula, juganera, adornarse ab las joyas del gran casal de hont es filla; vejaula enmirallarse en lo brunyit mirall de la Tradició; contemplaula apagant sa set en las claras fonts de nostras concas y singleras; oiuli cantar ab tendre veu la estansa melódica de Fray Lluis de Leon, oiuli revivar en honra y gloria de 'N Aribau aquell ritme tan estimat de 'N Anfós lo Sabi y de 'N Joan de Mena, de Santillana y de Padilla... ¿Podriau duptar encara de si respira ó no respira? ¿Preguntariau si hi ha perill de que s' moria vehentla fresca y vividora com una nina de quinze anys?

Mes veheu's aquí lo que 'ls sab grèu á aquells pochs que no li portan bon afecte. Se n' reyan, de primer, dihentli que sa vida era enmanllevada, y ara, coneixent que la tè propia, voldrian matarla de veras á pretest de que 'l mòn no la necessita. ¡Com si 'ls mes grans senyals de la Omnipotencia divina poguessen ser obras dolentas y mereixer la ira dels homens! ¡Com si Dèu hagués fet las flors perque las malmatessem, la llum del sol pera que 'n fugissem y 'l per-

fum del esperit perque 'l privassem d' exhalarse!... Y li llevan falsos testimonis á la bonica donzella, y li fan cárrechs per sa bona recordansa del passat, sens' esmentar que llú en son front la estrelleta que may s' apaga!... Ab tot, bè pots estar aconortada, oh benvolguda nostra, que si á mitja veu s' obstinan á inculparte, altres no poden ser que aquells que no 't coneixen.

Los homens de bon seny, tots á la una, tenen sols entusiasme y picament de mans per la instaurada festa poética. Massa bè saben qu' es justa y lloable la escola del Gay Saber. Massa bè saben que l' menysprear la llengua, porta, ab lo temps, á enderrocar la Casa...

De las llenguas populars veyem eixir la bona saba que reverdeja l' plantè de la bella literatura. En eixa bona saba s' ha nudrit una magraneta tan dolsa com es la Magraneta de 'N Aubanel. D' eixa saba s' ha aprofitat Na Rosalía de Castro al donar á la estampa sas can sonetas gallegas. Eixa saba ha fecundat la obra provensala de que la Fransa ab tant motiu ne te d' estar enorgullida... Naix en lo Mas dels lladons, prop del pedregam de la Crau, una hermosa nineta, que mes tart, conduhida per las Sanctas Marias, se n' puja á la regió serena d' hont es reyna Beatrís: ¿sabeu perqué es qu' ha estat glorificada? Son amor á la llengua materna li feu brotar alas, y en eixas alas trobá la forsa per muntarse'n al cel...

¡Llahor, donchs, y agrahiment als cultivadors de la llengua del poble! ¡llahor y agrahiment á qui en lo llindar de sa casa payral canta sa fe y sos amors y las Gestas gloriosas dels seus avis!

Poetas de Catalunya, avant en vostra tasca! Als quins enguany haveu guanyat las joyas lo Consistori os ne dona ab gran plaher la mes completa enhorabona. Habeu demostrat novament la germandat de l' Art y de la Ciencia, y l's VII Mantenedors sentim orgull d' havervos decernit lo premi. Haveu fet veurer que son vigorosas las cordas de vostras liras, y confiam que no per última volta haurán vibrat sota eixas históricas arcadas...

Y vosaltres, los que haveu lluytat ab valentía, sapiau que vostre esfors no ha estat perdut en la gran obra. Guardau vostre coratge, y no os mancarán floretas cuant vinguian altres certámens...

En quant á tu, jovent estudiós, que passeijas los grans caminals de la Historia literaria, tu que segueixas la Musa desde l' frondós Himalaya fins á las ribas d' Alemanya la pensadora, desde la boreta del Hipocrene fins á la noble terra de las Corts d' Amor, desde l'

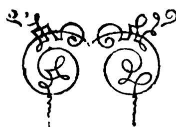
Eufrates y del Tigris fins á la memorable Florencia, desde las bromosas montanyas Gaélicas fins á las planas hont batalláren durant vuyt sigles la Mitja Lluna y la Creu de Cristo; en quant á tu, jovent desitjós de saviesa y d' inspiració, permetli á un bon amich que 't recorde un excel-lent consell de qui pot darlo. Anáu tant que voldréu, vos diré á imitació de lo que deya un jorn 'N Mistral, anáu tant que voldréu á béure á doll en los manantials que féren rajar los caps d' escola; mes un cop marxaréu solets, no os olvideu de que sou Catalans, *respiráu aquell ayre que os es natural y que os pot donar la robustés del roura,* demanáu la protecció d' allá en amunt cantant lo Virolay de María entre las penyas del Montserrat, seguiu á la Familia catalana cuant vá á esplayar son esperit en los aplechs y en las balladas, estudiáu la forma y lo sentit de las cansons y rondallas qu' escoltáreu prop de la llar; llavors las vostras obras serán originals y hermosas, *tindrán lo color y la sabor de vostre indrét,* y 'ls fills de vostres fills daleyarán encara per' coronarlas. Brillant exemple n' teniu: no haveu de fer més que seguirlo. Respectáu lo sitial en qu' está sentada la llengua de Castella, estimáula com la estimáren 'N Piferrer, 'N Cabanyes y 'N Patxot, tractáula ab afecte en las grans salas, hont senyoreja discretament; mes no tragueu la nostra de sa cambreta, que l' jorn en que la n' traguésseu, perdriau l' esma, com se sol dir, y arribariau á no encertar lo lloch que os ha vist naixer.

Gentils damas: á vosaltres se dirigeixen mos derrers mots. Ja que sou lo primer mestre qu' ensenya poesía al nén cuant lo bressola; ja que, á vint anys, lo poeta troba en vostre esguart la divina guspira de la inspiració; ja que sabeu restar eternament essent lo ideal del Geni; ja que veniu per torn á presidir l' estol dels trobadors cada any en tal diada com la d' avuy; rebéune l' homenatge que os n' es degut de justicia; rebéune las gracias que vos donam desde lo mes íntim del nostre pit.

En nom de Deu Omnipotent, de la Sanctíssima Verge nostra Dona Sancta María, y del gloriós Sant Jordi patró de Catalunya, concloa en aquest punt la festa dels Jochs Florals del any del Naixement del Senyor de mil vuyt cens seixanta quatra. Aprés l' istiu vé la tardor, y aprés la tardor s' acosta l' any nou. Vindrá ab son ramet de ponsellas una altra primavera y las portas d' eixa sala tornarán á obrirse per donar premi á novas cansonetas. Si l' altre any no valem

mès, feu, Senyor, que valguém tant! Los qu' haveu honrat aqueixa festa, n' estich segur, no deixaréu de honrar la del any vinent:

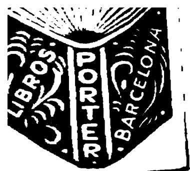
Cors fiels, llums, olors y cántichs,
Dèu que os replega allí dalt
'Ns deix dir ab esperansa:
¡ A revéurer!... ¡ á Dèu siáu !...

ÍNDICE.

LIBROS
PORTER
BARCELONA

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

EN 1864.

ANY VI DE SA INSTAURACIÓ.

BARCELONA.

ESTABLIMENT TIPOGRÁFICH DE NARCIS RAMIREZ Y RIALP,
Passatge de Escudillers, n.º 4.
1864.

1864